

Pedagogická fakulta Jihočeské univerzity

katedra pedagogiky a psychologie

Učitelství pro mateřské školy - kombinované studium

VZDĚLÁVÁNÍ RODIČŮ PŘEDŠKOLNÍCH DĚTÍ

Bakalářská práce

2011

vedoucí práce: Mgr. Eva Svobodová

Autor: Hana Opekarová

Prohlášení:

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě fakultou elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce.

Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce.

Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a pouze s použitím uvedených pramenů.

V Českých Budějovicích

Poděkování:

Moje poděkování patří především paní Mgr. Evě Svobodové za cenné rady a metodickou pomoc při zpracování této bakalářské práce.

Bibliografický zápis:

OPEKAROVÁ, H. *Vzdělávání rodičů předškolních dětí*. Bakalářská práce. České Budějovice: Jihočeská univerzita, Pedagogická fakulta, Katedra pedagogiky a psychologie, 2011. 57 stran, 5 stran příloh. Vedoucí bakalářské práce Mgr. Eva Svobodová.

Anotace:

Obsah této bakalářské práce vychází z konkrétních problémů, které zaznamenávají někteří rodiče a učitelky v mateřských školách ve spojitosti s výchovou a vzděláváním předškolního dítěte.

Východisko teoretické části práce vytváří definování potřeb předškolního dítěte z pohledu různých autorů. Na základě těchto potřeb je v praktické části připraven seminář pro vzdělávání rodičů, který se snaží odpovědět na některé otázky rodičů v oblasti vnímání a rozvíjení dítěte.

Klíčová slova:

předškolní výchova a vzdělávání, Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání (RVP PV), předškolní dítě, respektující výchova a komunikace, deprivace

Abstract:

The contents of this bachelor thesis are based on concrete problems perceived by some parents and kindergarten teachers in conjunction with upbringing and education of preschool children.

The starting point formed in the theoretical part of work is definition of a preschool child's needs from the points of view of different authors.

Based on these needs, an educational seminar for parents is laid out in the practical part, aiming to answer some questions of parents in the area of child's perception and development.

Keywords:

preschool upbringing and education, General Educational Program for Preschool Education, preschool child, respectful upbringing and communication, deprivation

Obsah:

ÚVOD	7
TEORETICKÁ ČÁST	9
1 Model tvořivě humanistické výchovy (THV).....	9
2 Vztah rodiče a dítěte	10
2.1 Vztah rodiče a dítěte v prenatálním období	10
2.2 Vztah rodiče a dítěte po narození	10
2.3 Prohlubování citových vztahů, období učení	11
3 Potřeby předškolního dítěte	13
3.1 Charakteristika předškolního věku	13
3.2 Psychické potřeby předškolního dítěte z pohledu některých autorů	14
3.3 Sociální a vzdělávací potřeby předškolního dítěte	16
3.4 Vzdělávací potřeby a jejich konkretizace v RVP PV	16
4 Přístup k dítěti	18
4.1 Funkční a osobní vztah	18
4.2 Vytvoření hranic správného chování	19
4.3 Výchovné styly	20
4.3.1 Autoritářský styl	20
4.3.2 Autoritativní (autokratický) styl	21
4.3.3 Liberální styl (laissez faire = dovolující)	22
4.3.4 Demokratický styl (partnerský, integrační, kooperativní)	23
5 Jazykové formy intencionality	24
6 Negativní odezvy při komunikaci s dítětem	26
PRAKTICKÁ ČÁST	27
7 Dotazník pro rodiče	27
7.1 Cíl dotazníku, návratnost	27
7.2 Znění dotazníku	27
7.3 Forma dotazníku	31
7.4 Vyhodnocení odpovědí na otázky z dotazníku	32
8 Rozhovory s učitelkami mateřských škol	40
8.1 Otázky kladené učitelkám MŠ a jejich odpovědi	40
8.1.1 Co vnímáte jako důležité v MŠ z hlediska učitelky?	40
8.1.2 Co vnímáte jako důležité v rodině?	41
8.1.3 Co je důležité v přístupu rodičů?	42
8.1.4 Co je důležité v přístupu učitelek k dětem?	43
9 Vzdělávací seminář pro rodiče	44
9.1 Připravený koncept semináře:	44
9.2 Reflexe semináře pro rodiče	51
ZÁVĚR	54
SEZNAM POUŽITÉ A CITOVANÉ LITERATURY	56
SEZNAM PŘÍLOH	57

ÚVOD

Během svého studia na VOŠ pedagogické ve Svatém Janu pod Skalou a dále pak na Pedagogické fakultě Jihočeské univerzity jsem měla možnost nahlédnout do problematiky předškolního vzdělávání. Jsem ráda, že mnoho přístupů ve výchově se v současnosti mění k lepšímu. Mnohé poznatky vnímám jako novátorské a některé starší postupy si utvrzuji jako dobré a racionální. Vzhledem k dnešním možnostem vzdělávání, internetu, vydávání knih pedagogických a naučně vzdělávacích i pro laickou veřejnost jsem byla přesvědčena, že o nich rodiče ví a jsou do problematiky výchovy a vzdělávání dobře zasvěceni.

Když jsem pracovala na své první absolventské práci a měla rozhovory s maminkami v jednom mateřském centru, zjistila jsem, že to tak úplně pravda není. Mnoho informací může působit tak, že rodiče neví, jak se v takovém množství názorů orientovat a jak vlastně mají své děti vychovávat. Způsob výchovy společnosti jejich rodičů a prarodičů, tedy – autoritativní, mnohdy až autoritářský přístup, v nich může vyvolávat negativní asociace nebo pocit, že oni musí své děti vést volněji. Dnešní demokratická společnost žádá i demokratický přístup k dítěti, protože děti a mládež autoritativní přístup vychovatelů z pozice moci odmítají. Ale umíme vychovávat demokraticky? Nejde nyní naopak o příliš liberální až slabou výchovu? Proč jsou slyšet podobné povzdechy rodičů: **„Jsem ve výchově asi moc slabá. Proč mě dítě tak málo poslouchá? Vybírá si v jídle, skoro mě jídlem vydírá. A co dělat s jeho vzdorem? Už potřebuje školku, tam se naučí poslouchat. Musí si zvyknout, asi bude brečet, ale ono si zvykne. Čím dříve tam půjde, tím lépe. Alespoň se dobře připraví na školu...“** Takové poznámky neunikly mé pozornosti.

A protože se mě mnohé maminky začaly ptát na různá řešení problémů, které měly se svými dětmi, napadlo mě, že bych mohla využít svých studijních poznatků, studia doporučené literatury, zjistit případný zájem rodičů, zmapovat celou problematiku za pomoci učitelek v MŠ a odpovědět na další případné otázky.

Poté, při rozhovorech s učitelkami mateřských škol jsem překvapivě zjistila, že jsou velmi znepokojené, jak mnohdy rodiče přistupují k dětem a děti k rodičům. A tak jsem se začala ještě více zajímat o tyto otázky: Jaké jsou dnešní děti a jejich rodiny? Jaké výchovné styly převládají? Jak vnímají rodiče výchovu v mateřské škole? Jak vidí

tuto problematiku učitelky? Mohla by mateřská škola pomoci rodičům? A jakým způsobem?

Máme k dispozici různá varování ze strany sociologů, která naznačují, že je třeba něco změnit ve výchově osobnosti dítěte, zvláště v jeho duchovní oblasti. Například, že zabezpečit dítě jenom po materiální stránce, která je často preferována před výchovou k mravním hodnotám, je nedostačující. Tyto hodnoty sice nejsou tolik vidět, ale později vytvářejí charakter člověka a posléze i obraz společnosti jako takové.

Se snahou o navázání na demokratické tradice v naší zemi a o posílení demokratického způsobu života ve společnosti se tedy přirozeně dostávají ke slovu i nové humanistické tendence ve výchově.

Právě jimi začíná **teoretická část práce**. Na výchovu dítěte mají vliv vzájemné vztahy rodiče a dítěte, které se vyvíjejí již v prenatálním období. Také výchovný styl, citově vřelé prostředí rodiny, vzájemná interakce a komunikace. Další kapitoly této části se zabývají potřebami dítěte z hlediska různých autorů – psychologů: Maslowa, Matějčka, Langmeiera a Berneho.

Praktická část analyzuje výsledky dotazníku pro rodiče, který ověřuje hypotézu, že v současnosti převládá liberální a současně autoritativní výchovný styl. Na základě tohoto dotazníku a pohovorů s učitelkami byl vytvořen seminář pro rodiče dětí MŠ, který se vyjadřuje ke konkrétním problémům s dětmi tak, jak jej nastínili rodiče i učitelky v mateřských školách.

Cílem této práce je kromě ověření hypotézy o výchovném stylu dnešních rodičů také jejich poučení v oblasti výchovy dětí předškolního věku v daných konkrétních oblastech či otázkách tak, jak je předkládají sami rodiče v otevřených otázkách dotazníku, či přímo na přednášce. Práce zjišťuje zájem rodičů o vzdělávání touto formou. Zároveň by měla být přínosem také pro mě, učitelku v MŠ, neboť po sedmiletém studiu předškolní pedagogiky v oboru téměř začínám.

TEORETICKÁ ČÁST

1 Model tvořivě humanistické výchovy (THV)

Model THV otvírá cestu k moudrosti a dobrotě. Je nesen přesvědčením, že obojího lze dosáhnout správnou výchovou. Tvořivost by měla být prostředkem k rozvíjení schopností i dovedností, obnově životních sil a stát se životním stylem.

Když C. R. Rogers, významný psycholog, přebíral v roce 1970 na Hamburské univerzitě čestný doktorát, začal svůj projev slavnou větou: „**Jsme vzdělaní, ale špatní...**“ Dokazoval, že lidstvo během historie dokázalo velmi pokročit v poznání, ale ptal se také, zdali pokročilo i v konání dobra. Řekl, že vedle úspěchů v rozbíjení atomu, klonování a létání do vesmíru lidé vymysleli i atomové a vodíkové pumy... Vyslovil přání, aby se více soustředili na etiku, na duchovní hodnoty člověka a společností. V roce 1987 byl navržen na Nobelovu cenu míru. Položil základ koncepce **výchovy soustředěné na osobnost**.

Mnozí pokrokoví humanisté se už dávno před Rogersem snažili tyto a podobné myšlenky prosazovat, např. J. A. Komenský, J. H. Pestalozzi, F. Fröbel, E. Keyová, R. Steiner, G. Bosco, M. Montessoriová a mnoho dalších velikánů pedagogiky.

Podle ZELINOVÉ vychází **koncepce humanismu z těchto základních tezí:**¹

- je třeba uznávat a zdůrazňovat hodnotu člověka, jeho osobnost, právo na svobodu, štěstí, rozvoj a uplatnění jeho sil a schopností;
- musí být zachována lidská důstojnost a přiměřené životní podmínky člověka;
- politické systémy, vlády, kultury, společenské instituce a školy se mají posuzovat z hlediska uspokojování lidských potřeb;
- principy spravedlnosti, rovnosti a lidskosti by se měly stát závaznými normami vztahů mezi lidmi v osobním i společenském životě.

Právě humanistický přístup člověka k člověku by měl ovlivnit jeho chování, a to i ve vztahu k jeho dítěti. Měl by začít již dávno před narozením dítěte.

¹ ZELINOVÁ, M. *Hry pro rozvoj emocí a komunikace*. Praha: Portál, 2007. s. 12

2 Vztah rodiče a dítěte

2.1 Vztah rodiče a dítěte v prenatálním období

Pod vlivem zvyšujícího se věku rodičů, neplodnosti, zázraku donošení zdravého dítěte, ale i zvyšující se osvěty a vzdělání lidí, je těhotenství děj, nad kterým stále stojíme v údivu.

V posledních desetiletích se rozvíjí vědecké odvětví, kterému se říká „prenatální psychologie“. Její východiska je možné zhruba shrnout v těchto bodech:

1. Lidský plod dokáže vidět, slyšet i prožívat hnutí matky, dokonce je schopen se na základní (rudimentární) úrovni učit. Z toho vyplývá, že to vše začíná formovat jeho postoje a očekávání vůči sobě samému - jestli se nakonec bude vnímat a jednat jako šťastný, smutný, agresivní nebo povolný, sebejistý nebo plný úzkosti. To závisí - zčásti - na tom, co se o sobě dovídá za pobytu v lůně matky.
2. Hlavním zdrojem těchto „poselství“ je matka. To, na čem záleží, nejsou povrchní či přechodné starosti, ale hlubší a trvalé formy citění. Trvajících úzkost nebo tíživá nejistota týkající se vlastního mateřství může zanechat hluboké jizvy na osobnosti nenarozeného dítěte. Na druhou stranu povznášející emoce jako radostné očekávání mohou významně přispět k jeho zdravému citovému vývoji.
3. Nejnovější výzkumy se začínají čím dál více zaměřovat i na otce a jeho city. Donedávna se k nim nepřihlíželo. Nyní víme, že to, co muž cítí k ženě a nenarozenému dítěti, je jedním z nejvýznamnějších činitelů určujících úspěšnost těhotenství.

Podobné myšlenky propagoval již v sedmnáctém století Jan Amos Komenský. V Informatoriu vyzdvihuje právě duševní stabilitu matky v době před narozením dítěte, která je závislá i od láskyplného vztahu budoucího otce. Také propaguje zcela samozřejmě hodně čerstvého vzduchu, spánku, pohybu, zdravé výživy. V praxi je to již dnes zcela známé a nikdo to nezpochybňuje.

2.2 Vztah rodiče a dítěte po narození

Co je důležité pro psychický vývoj dítěte po jeho narození? Mnoho psychologů se shoduje na tom, že dítě kromě základních životních potřeb potřebuje cítit hlavně

bezpečí a lásku. Je dobře, že jsou již dnes překonané tendence vyčlenit malého človíčka z dosahu matky a jeho nejbližších.

V osmdesátých letech minulého století se začíná zavádět Rooming, tedy společné soužití matky a dítěte téměř od narození, přítomnost tatínka u porodu se zavádí ještě o něco později. Je to velký společný zážitek a zvláště u otce tato událost může výrazně ovlivnit jeho pozitivní vztah k dítěti, uvědomění si jeho hodnoty, a tím i jeden z podstatných činitelů zabraňujících rozvodům.

Děje se však ještě mnoho věcí, které sice nejsou zjevné, ale které mají mimořádný vliv pro budoucnost. Po narození dítěte dovede mozek dítěte rozlišit zvuky řečové a neřečové. Dítě samo bude mluvit první slova někdy za 11 nebo 12 měsíců, ale kdyby se teď jeho sluchový aparát nepodněcoval lidskou řečí, řeč by se u něho nevyvíjela. O tom svědčí opožděný vývoj řeči dětí neslyšících rodičů.

Dalším z důležitých podnětů, které by měl rodič rozvíjet již po narození, je **pozornost**. Je to totiž jedna z nejdéle se vyvíjejících a nejdéle zrajících duševních funkcí. Je nutná k tomu, abychom se mohli po delší dobu na něco soustředit, vnímat, učit se. Je to důležitý činitel ve výchově, neboť dítě nás musí napřed vnímat, aby od nás mohlo něco dobrého přijmout. Ze zkušeností svých i jiných rodičů vím, že o dítě je v tomto ohledu většinou postaráno maximálně. Maminky si spíše naopak stěžují, že nestihnou s miminkem ani uvařit. Myslím si proto, že i v tomto případě by měla platit zlatá střední cesta. Doktorka J. PREKOPOVÁ, významná německá psycholožka českého původu, která se zabývá duševním vývojem dítěte, velmi doporučuje **nošení dítěte v šátcích na těle matky**.² Tím, že se dítě cítí v symbióze (těsném spojení) s matkou, se omezí narušení psychického vývoje, které se později může projevit u dítěte například panovačností. Navíc se velmi prohlubují vzájemné citové vztahy mezi matkou a dítětem. Tím se vytvoří dobrý základ pro zdravý rozvoj dítěte i jeho schopností.

2.3 Prohlubování citových vztahů, období učení

Mnohdy se rodiče ptají, jak moc mají vyhovět dítěti v kojeneckém věku, když dává najevo svou nespokojenost křikem. Profesor MATĚJČEK³ o tom píše: „*Víme zajisté, že dobrou věcí ve výchově je **jednotnost a důslednost**, i když jedno ani druhé se také nemá přehánět. Měli bychom si jen uvědomit, že obojí začíná už v těchto prvních*

² PREKOPOVÁ, J. SCHWEIZEROVÁ, G. *Děti jsou hosté, kteří hledají cestu*. Praha: Portál, 2008. s. 42

³ MATĚJČEK, Z. *Co, kdy a jak ve výchově dětí*. Praha: Portál, 1996. s. 23-24

měsících soužití s dítětem. Nejen dítě si vyladuje svůj vztah ke „svým lidem“, ale i tito jeho lidé poznávají, jaké radosti a jaké zátěže jim soužití s dítětem přináší.“

Existuje reálné riziko, že některému rodiči to tzv. „přeroste přes hlavu.“ Péče o kojence je jistě velkou zátěží. Některé děti se obtížně přizpůsobují, mohou mít nějakou zdravotní poruchu či vývojovou zvláštnost. Je třeba se vystřídat, pomáhat si, překonávat problémy. Přetížení totiž stále hrozí spíše matkám a tendence unikat je vlastní spíše slabošským otcům. Nebezpečí tu hrozí i takové, že si matka dítě v pravém slova smyslu „přivlastní“ a nechce, aby o něj pečoval někdo jiný.

Pro dítě také není příliš vhodné, aby v době, kdy začíná rozlišovat lidi, se mu příliš měnilo vnější prostředí. Není dobré příliš cestovat a naopak je třeba přizpůsobovat dítě určitému řádu. Zde jsou položeny základy a zásady učení. Musí panovat určitý pořádek, opakování a řád.

Jak pro základy v učení, tak pro základy citových vztahů je dobře, aby prostředí okolo dítěte bylo **citově vřelé, stále a plné podnětů**. Toto platí nejen pro kojenecký a batolecí věk, ale vlastně je základem pro úspěšné vybudování zdravého sebepojetí člověka, a tím je podkladem pro úspěšné navazování sociálních vztahů v předškolním období.

Hladivé návyky pojmenovává český psycholog HERMAN⁴, když popisuje, jakým způsobem můžeme dětem umožnit přímou zkušenost, vlastní zážitky a pro něco je nadchnout a naučit mnoho nového.

A jak hladit?

• očima – pohledem	• citlivě – dotekem	• oslovením jménem
• úsměvem	• slovem – uznáním	• pozorností, nasloucháním

Hladivé návyky pomáhají vyztuzit vnitřní strukturu vztahů. **Ty se potom stávají základem celoživotní sebeúcty a sebehodnoty.** Ovšem za předpokladu, že jsou zajištěny všechny ostatní **potřeby dítěte**.

⁴ HERMAN, M. *Najděte si svého manžana...co jste vždycky chtěli vědět o psychologii, ale ve škole vám to neřekli...* Olomouc: Hanex 2008. s. 30.

3 Potřeby předškolního dítěte

3.1 Charakteristika předškolního věku

Vývojové období od 3 do 7 let je nazýváno **předškolním**. Tento termín je zažitý, ale nejde o přechodné období, jehož vyvrcholením je školní věk. Jak zdůrazňuje profesor MATĚJČEK,⁵ je to důležitá vývojová etapa. Zjistilo se, že propojenost se školou je tu méně a naopak spojitost s pozdějším životem je více, nežli se myslelo dříve. V tomto období dítě vospívá po všech stránkách – tělesně, pohybově, intelektově, citově i společensky. Dítě přijímá kulturní nároky společnosti na chování i dovednosti a normy společnosti. Osvojuje si hygienické i pracovní návyky a také nejlépe přijímá všechny odlišnosti a zvláštnosti druhých dětí, což je dobré pro výchovu k toleranci.

Správným vedením se vytvářejí **prosociální vlastnosti** jako je souhra a spolupráce, přátelství, společná zábava při hře. Velmi důležitou složkou je empatie - tedy soucítění a soustrast.

Rozvoj emoční inteligence je proces zdlouhavý a náročný. Aby dítě umělo druhým naslouchat, vcítit se do jejich situace, musí se této dovednosti, stejně jako například toleranci, nejdříve naučit a potom ji rozvíjet celý život. Děti se jí učí nejvíce napodobováním chování dospělých a zpevňují ji sociálním odměňováním (ocenění rodičem nebo učitelem) či „**sociální anticipací**“.⁶ To znamená pozitivním očekáváním dobrého způsobu chování či výsledků dítěte předem. V psychologii se tento princip pojmenovává jako „Pygmalion efekt“ a je pro dítě silnou motivací k větší výkonnosti a růstu sebedůvěry. Existují výzkumy, které ukazují souvislost s rozvíjením těchto schopností právě pozitivní interakcí v podnětném a optimistickém prostředí.

Tyto aspekty patří k důležitým předpokladům správného rozvoje dítěte stejně jako jeho další psychické potřeby.

⁵ MATĚJČEK, Z. *Prvních 6 let ve vývoji a výchově dítěte*. Praha: Grada, 2005. s. 138

⁶ ČÁP, J. *Psychologie mnohostranného vývoje člověka*. Praha: SPN, 1990. s. 54

3.2 Psychické potřeby předškolního dítěte z pohledu některých autorů

Abraham Maslow, americký psycholog polského původu, je vedle Carla Rogerse jedním ze zakladatelů humanistického proudu v psychologii. Ve své **Pyramidě potřeb**⁷ uvádí vedle základních fyziologických potřeb člověka (např. jídla, pití, pohybu a spánku aj.) také soubor potřeb souvisejících s jeho psychikou.

U dětí je velmi naléhavé, aby se cítily být přijímány, milovány a nikým a ničím neohroženy. Tyto potřeby se objevují znovu naléhavě v souvislosti se vstupem dítěte do mateřské školy a tedy s jeho postupným odpoutáváním se od matky. Navozují je nyní učitelky a také ostatní vrstevníci - svými kladnými a opěťovanými vztahy.

Tuto teorii rozvádí a doplňuje Maslowův současník, psycholog ERIC BERNE, který zjišťuje, co je hlavním předpokladem, hnacím motorem pro veškeré činnosti a snažení člověka. I on vidí jako nejvíce důležitou potřebu člověka cítit se **bezpečně a milován**. Za základ považuje bezprostřední styk lidí – nazývá ho **transakcí**. U dítěte je to láska, pohlazení. V dospělosti se pak proměňuje ve vyšší potřebu **seberealizace a společenského uznání**. Tuto teorii nazývá **transakční analýzou**.⁸

Ale i pro dítě je jeho uznání silnou **pozitivní motivací** k veškerým činnostem. Ve školce a škole je ocenění jedním z nejúčinnějších povzbuzovacích prostředků. A naopak - výčitky, kárání, srovnávání a stálé negativní hodnocení způsobuje znejistění a malou sebedůvěru dítěte či apatii. Mohou být i podhoubím pro ubližování slabším a pozdější agresivní jednání či dokazování si své ceny v partě.

Psychickou pohodu dítěte nastoluje organizace času, skutečnost, že život má pravidelnost a řád. Je důležité vědět co se děje právě teď a co bude následovat potom - cítit jakousi smysluplnou následnost. Například jak dlouho bude dítě ve školce a kdo pro něj přijde.

Pocit jistoty a bezpečí ještě prohlubuje **smysluplný svět**, tj. určitá stálost sociálního a věcného prostředí, které dítě poznává a orientuje se v něm. Změny, obzvláště v sociální oblasti jej traumatizují. Dítěti totiž bytostně záleží na tom, aby ti, kdo ho mají rádi, se měli rádi také navzájem. A aby to dávali najevo. V rodině přijímá

⁷ příloha č. 1

⁸ HERMAN, M. *Najděte si svého maršmana...co jste vždycky chtěli vědět o psychologii, ale ve škole vám to neřekli...* Olomouc: Hanex 2008. s. 13

domácí řád, atmosféru a zvyklosti. Jednotlivé vzorce chování si zabuduje do svého řádu světa.

Myšlení dítěte zatím postrádá logiku, svět je spíše kouzelný, magický a neživý, snadno se ale kouzlem změní v živý (antropomorfismus). Proto jsou pohádky základním činitelem poznání dobra a zla, základem morálního chování. Zároveň se rozvíjí fantazie – živá, neotřelá a tvořivá.

Pro správný psychomotorický vývoj jsou důležité také **podněty a jejich rozvoj**. Jsou to všechny informace z okolí dítěte, které zpracovává svými smysly. Nejcitlivější období pro jejich přijímání je právě **období do šesti let**. Pokud je jich dostatek a jsou-li správné a proměnlivé, je zabezpečen **zdravý psychický i tělesný růst**. Důležitostí podnětů pro dítě již v kojeneckém věku a jejich nedostatky v kojeneckých ústavech a dětských domovech se zabývali naši přední dětské psychologové. Zjistili, že pokud se dítěti nedostává po delší dobu a v dostatečné míře uspokojení základních psychických potřeb, může dojít i k citové deprivaci. Takové dítě vstupuje do života s chudými emočními vztahy.

Psychologové MATĚJČEK A LANGMEIER vytvořili vlastní model **pěti základních psychických potřeb**:⁹

- „1. Potřeba určitého množství, kvality a proměnlivosti podnětů.*
- 2. Potřeba určité stálosti, řádu a smyslu v podnětech.*
- 3. Potřeba prvotních citových a sociálních vztahů.*
- 4. Potřeba identity, společenského uplatnění a společenské hodnoty.*
- 5. Potřeba otevřené budoucnosti neboli životní perspektivy.“*

Potřeby předškolního dítěte lze dobře charakterizovat, ale je nutné brát na zřetel individualitu každého dítěte. Například některé dítě je více závislé na matce, jiné dokáže snadno přilnout k jiné vlídné osobě. Někomu stačí k pocitu ocenění vstřícné gesto, jiné má potřebu být stále povzbuzováno. Jedině znalost obecných zákonitostí vývoje dítěte a hlavně znalost každého dítěte, vycházející z citlivého pozorování, může pomoci zvolit správnou výchovnou a vzdělávací strategii.

⁹ KROPÁČKOVÁ, J., OPRAVILOVÁ, E. *Studijní texty k předškolní pedagogice*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta 2005. s. 49

3.3 Sociální a vzdělávací potřeby předškolního dítěte

Mateřská škola je místem, kde se dítě setkává se svými vrstevníky a je to pro něj vývojová nutnost. Většina předškolních dětí je pro mateřskou školu vývojově zralá a přechod z rodiny proběhne bez velkých potíží. Jiné děti se zapojují postupně. Nejdůležitější činností ve školce, při které jsou naplňovány sociální a vzdělávací potřeby dítěte, jsou hry a hraní. V nich děti naplňují pohybovou potřebu, rozvíjejí hrubou i jemnou motoriku. Děje se tak i pomocí stavebnic nebo výtvarných, pracovních a dramatických činností. Důležité je vyprávění, předčítání a prohlížení obrázkových knížek. Rozvíjí se myšlení, řečový a vyjadřovací projev.

Aby byly zdravý rozvoj, prospívání, učení, socializace a společenská kultivace zajištěny komplexně a nedošlo k jejich nevyváženosti, byl vypracován a v r. 2004 v Praze týmem odborníků v souladu s návrhem nového školského zákona aktualizován **Rámcový vzdělávací program pro předškolní a školní vzdělávání.**

3.4 Vzdělávací potřeby a jejich konkretizace v RVP PV

Vzdělávací obsah je v RVP PV uspořádán do pěti vzdělávacích oblastí: ¹⁰

biologické	- Dítě a jeho tělo
psychologické	- Dítě a jeho psychika
interpersonální	- Dítě a ten druhý
sociálně kulturní	- Dítě a společnost
environmentální	- Dítě a svět

- Vzdělávací obsah představuje vnitřně propojený celek, jehož členění do oblastí je pouze pomocné.
- „Učivo“ (vzdělávací nabídka) je vyjádřeno v podobě praktických nebo intelektových činností.
- Očekávané výstupy mají, stejně jako vzdělávací nabídka, činnostní povahu.

Předškolní vzdělávání se tak maximálně přizpůsobuje vývojovým fyziologickým, kognitivním, sociálním a emocionálním potřebám dětí. Vzdělávání má být důsledně

¹⁰ Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Praha, VÚP 2004. s.13

vázáno k jejich individuálně různým potřebám a možnostem. Uvědomění si těchto potřeb a možností vychází z pedagogické analýzy na základě pozorování sociální situace a sledování rozvojových i vzdělávacích pokroků dítěte pedagogem. Z toho potom vychází i různé **metody a formy práce**. Vhodné jsou metody prožitkového a kooperativního učení hrou a činnosti dětí, které jsou založeny na přímých zážitcích, podporují dětskou zvědavost a potřebu objevovat.

Kromě metod práce je pro výchovu a vzdělávání důležitý optimální přístup pedagoga k dítěti.

4 Přístup k dítěti

4.1 Funkční a osobní vztah

Pedagogové i rodiče si často kladou otázku, zda nejsou příliš mírní ve výchově nebo naopak přísní. Někteří rodiče z lásky k dítěti se mu zcela podvolují. Je třeba si uvědomit, že v každém vztahu mezi vychovatelem a dítětem existuje stránka funkční a osobní.

Výchovný vztah

Funkční vztah

Kázeň
Vedení
Budování psychiky dítěte
Vzdělávání
Pravidla
Zařazování do společnosti

Osobní vztah

Péče
Láska
Úcta
Žertování
Popovídání
Přátelství

Je důležité obě stránky rozlišovat. Účinná výchova vyžaduje, aby byl vyvážen funkční a osobní vztah. Kdykoli jedna strana převáží, vznikají problémy. Někdy vychovatelé kladou tak velkou váhu na funkční vztah, že zapominají na osobní stránku vztahu. Domnívají se, že si nemohou dovolit žertování a přátelství, protože by to oslabilo daná pravidla.

I opačný přístup má však rizika. Jestliže se rodič svému potomkovi stane jenom kamarádem, mohou nastat problémy při vymezování hranic správného chování. A to je součást úkolu při zařazování dítěte do společnosti. Je třeba vyžadovat kázeň, a přesto využívat osobní stránku. To vede ke vztahu, který uspokojí rodiče i dítě.

Při setkávání s rodiči se mnozí z nich ptají na rady ohledně konkrétních problémů při výchově. Zdá se, že se změnou některých přístupů rodiče znejistěli a mají pochybnosti, zda vychovávají správně. Vždyť v každém rodiči jsou představy a ideály, někdy úzkosti a obavy, ale také očekávání, jaké jejich dítě jednou bude, jak se bude vyvíjet a čeho všeho by mělo dosáhnout a čemu se vyhnout.

Jsou to právě rodičovské postoje, které mají pro život dítěte velký význam. Ty bývají většinou u mladých rodičů již zformovány a velkou část z nich si do vztahu

k svému dítěti již nesou sami v sobě. Většina rodičů si například uvědomuje, že je potřeba dětem vytvořit hranice správného chování a také je dodržovat.

4.2 Vytvoření hranic správného chování

Chce-li rodič nebo učitel, aby děti dodržovaly pravidla, musí jim stanovit hranice. Ty mu poskytují jistotu, bezpečí, orientaci a oporu. Shoduje se na tom většina odborníků. Například zkušený rodinný poradce ROGGE nevidí řešení výchovných problémů v návratu k direktivním předpisům a zákazům, ale v partnerské cestě ve výchově, ve snaze se vzájemně respektovat a ve vytvoření a důsledném dodržování pravidel.

Vytyčovat hranice znamená vzájemně v sobě uznávat a respektovat osobnost. Ačkoliv mnoho rodičů to tak cítí, v praxi všedního dne panuje v jejich jednání často velká nejistota. Protože člověk chce pro dítě to „nejlepší“, myslí si, že se to neslučuje s vymezováním hranic. Jaký omyl! Proto v tolika vztazích rodičů k dítěti převládá přílišná povolnost. Rodiče vše snášejí tak dlouho, až to v pravém slova smyslu – bouchne. Na druhé straně je třeba říci, že rozhodnutí změnit své výchovné postoje opravňuje pedagoga i k případným chybám. Vědomí toho, že smí udělat chybu, zbavuje tíže, uvolňuje. Může se za chyby omluvit. „*Porážky jsou dary, ze kterých se učí, podněty, aby to v budoucnosti dělal jinak a lépe.*“¹¹

Když jsou hranice nejasné, děti ztrácejí pocit bezpečí. Když zjišťují, že hranice někdy platí a jindy tak docela ne, vyvolává to v nich nejistotu a úzkost.

Odpovědí může být někdy i agresivní chování. **Rozdíl mezi demokratickou a autoritativní výchovou** není v tom, že by v té první bylo vše dovoleno a v druhé vládla především omezení, ale **v tom, jakými způsoby se stanovují pravidla a hranice chování.** Výchova v podmínkách demokracie naznačuje, že je možné vytvářet hranice nikoliv pro děti, ale přímo s nimi. To ale opravdu záleží na druhu obecných zásad a metodách výchovy či vyučování, které určuje daný výchovný styl.

¹¹ ROGGE, J. U. *Děti potřebují hranice*. Praha: Portál, 2000. s. 8-9

4.3 Výchovné styly

Styl výchovy je určitá **koncepce způsobu výchovy**. Mají na něj vliv nejen zásady a metody vyučování či výchovy, ale také osobnosti rodičů, učitelů či vychovatelů, kteří ho většinou přejímají ze vzoru ze svého dětství. Spočívá ve volbě výchovných prostředků a způsobu reagování dítěte na ně. Vyjadřuje způsob komunikace a emoční vztah mezi vychovatelem a dítětem, náročnost požadavků na dítě a kontrolu těchto požadavků.

Domnívám se, že způsob výchovy, vymezený emočním vztahem rodičů k dítěti a charakteristikou řízení, uspokojuje nebo naopak frustruje důležité potřeby dítěte. Nejvíce potřebu sociální interakce, komunikace, pomoci a jistoty. Vytváří se tak příznivý, či naopak nepříznivý emoční stav dítěte, který má pak vliv na jeho sebehodnocení i na hodnocení života. Zároveň podporuje mnohostranný vývoj člověka.

Výchovné styly mají různou terminologii od různých autorů, kteří mají odlišná vymezení a vnímání. Nicméně většinou je rozdělují na výchovu autoritativní, případně autoritářskou, dále demokratickou a liberální. Přičemž například VALIŠOVÁ, CORREL a DIANA BAUMRIND¹² autoritativní typ považují za optimální a vyvážený a popisují ho jako demokratický. Autoritativní styl rozšiřují ještě o **autoritářský** styl. Ten je většinou spojován s dobou fašismu a komunismu, kdy se vyžadovala poslušnost za každou cenu a jakýmkoliv prostředky. Autoři LEWIN a ČÁP¹³ rozdělují styly na **autokratický, liberální a integrační**.

Současní psychologové většinou přejímají základní rozdělení tří typů – **autoritativní, liberální a demokratický**.

Všichni se ale shodují na tom, že uvedené typy jsou jen schémata, která naznačují krajnosti. Ve skutečnosti se s nimi setkáváme v méně vyhraněných podobách a v různých kombinacích. Styly se totiž mohou v některých svých projevech kombinovat a překrývat.

4.3.1 Autoritářský styl

Je charakteristický preferencí naprosté poslušnosti a snahou skrze trestající přístup k dítěti řídit jeho jednání. Nedává prostor k samostatné aktivitě. V konečném efektu se

¹² VALIŠOVÁ A. a kol. *Autorita jako pedagogický problém*. Praha: Karolinum –nakladatelství UK, 1998. s. 81

¹³ ČÁP. J. *Psychologie mnohostranného vývoje člověka*. Praha: SPN, 1990. s. 105

středobodem výchovného působení stává vychovatel, jehož hlavním cílem je poslušnost. Tento přístup zbavuje dítě vlastní iniciativy a vede jej k pasivitě. Na druhé straně může končit v útlaku a vede jej ke vzpouře a skryté či zjevné agresivitě. Ve společnosti je tento přístup využíván totalitními vládci jako způsob udržení moci.

4.3.2 Autoritativní (autokratický) styl

Je to styl, který vyžaduje na dětech poslušnost a spolupráci. Nestrpí příliš odpor a vyžaduje kázeň a trvá na dodržování pravidel. Nediskutuje, ale domlouvá, přikazuje a nezavrhne tresty, s mírou používá i tělesné. Vychovatel jednoznačně určuje činnost dítěte svými rozhodnutími, názory a zkušenostmi. Nedává dítěti prostor pro samostatnost.

Samotný pojem „**autorita**“ může mít dva významy. Jeden ve smyslu **moci** a druhý ve smyslu **vlivu**. **Děti potřebují autoritu, ale ne z pozice moci.** Poroučení, povyšování a arogantní chování jen obtížně přijímají.

Základem autority založené na moci je **nerovnost, vztah nadřazenosti a podřízenosti** a používání mocenských prostředků. Využívá fyzickou převahu, třeba i existenční závislost dítěte a především komunikaci, která dává najevo nekompetentnost dítěte a jeho malou hodnotu. Rozhodování je zcela v pravomoci dospělého.

Důsledkem této výchovy založené na uplatňování moci bývá **vzdor** nebo **poslušnost**. Obojí není v tomto případě dobré, přestože poslušnost je vnímána ve výchově jako žádoucí. Přijetím podřízené role se člověk stává závislým na autoritě, a to jakékoliv - například autoritativního člověka, party, sekty. Na druhé straně se může chovat mocensky ke slabším.

Protikladem poslušnosti je **zodpovědnost**. **Její podstatou není závislost na nějaké autoritě, nýbrž vnitřně přijaté hodnoty a normy chování, podle nichž se vždy člověk řídí, i když nemá nad sebou kontrolu.**

Autorita založená na vlivu odráží sociální roli vychovatele. Záleží na jeho osobnostních předpokladech, na míře dominance, odborné či morální kvalitě. Morální autoritu člověk získá poctivým vztahem k sobě, k druhým lidem a ke světu. Je reprezentována především silou charakteru a humanity, která je v člověku. Pro většinu lidí mají morální autoritu ti, kteří jednají poctivě, s porozuměním, odpovědně a důsledně.

„Děti, navzdory dnes rozšířenému přesvědčení, docela dobře zvládnou i poměrně přísnou výchovu, ovšem za podmínky, že jsou milovány, že neslouží přísnému rodiči jen jako cvičný materiál, na kterém si vybíjí svou potřebu velet a vládnout.“¹⁴

4.3.3 Liberální styl (laissez faire = dovolující)

Často se popisuje jako **slabé vedení**. Je ale třeba rozlišovat mezi **liberální a slabou** a na druhé straně **důslednou a nedůslednou** výchovou. **Liberální výchova** může být výrazem vysoké důvěry ve svobodu a přirozený vývoj dítěte. Dle mého názoru musí být pro důsledně liberální rodiče náročné dávat dítěti v mnoha oblastech velkou svobodu. Zvlášť u dětí kojeneckého, batolecího a předškolního věku je důležitý pravidelný režim, řád a ona smysluplná následnost, o níž mluví Matějček. Pokud ale jsou v rodině stanoveny určité mantinely, děti jsou zvyklí se prosazovat, o věcech přemýšlet a neposlouchat slepě.

Slabá výchova je výrazem osobní vychovatelovy rezignace, pracovní vytíženosti nebo neodpovědnosti. Děti jsou řízeny jen málo nebo vůbec, nejsou na ně kladeny žádné požadavky, a pokud ano, chybí kontrola jejich splnění. Důsledkem toho je, že dítě vykazuje poměrně nízký výkon, nemá také příležitost se všestranně vyvíjet. Často dítě „velí“ celé rodině, všichni ho obskakují. Tento druh výchovy má zřejmě na mysli Dr. PREKOPOVÁ,¹⁵ která se zabývá tzv. „malými tyrany“, tedy dětmi, které nejsou schopné obstát v jiných sociálních skupinách, než je rodina. Slabé vedení ve skupině může přinášet nejistotu, chaos a malou efektivitu společné práce.

Důslednost a nedůslednost je činitel, který může ovlivňovat všechny styly výchovy. **Nejdůležitější je, aby důsledný byl sám vychovatel.**

Opravdu výmluvný příklad nedůslednosti matky popisuje zkušená dětská psycholožka JUNGWIRTHOVÁ: *„Za chvíli jdeme na nákup, dojde si about boty.“ Maminka pět minut pobíhá po bytě a připravuje se. „Tak slyšíš, jdi se about!“ Vyřídí dva telefony a jde se učesat, dítě si stále v klidu hraje. „Tak kolikrát ti to mám říkat, že*

¹⁴ JUNGWIRTHOVÁ, I. *Pohodoví rodiče – pohodové děti: Podporujeme vývoj dítěte*. Praha: Portál 2009. s. 88

¹⁵ PREKOPOVÁ, J. *Malý tyran*. Praha: Portál, 2007. 156 s. ISBN 978-80-7367-271-3

ti jednu vlepím!“ Dítě je stále v klidu, matka se jde převléknout. „Asi ti nekoupím tu zmrzlinku.“ Dítě, zdá se, dobře ví, že výhrůžka je planá a stále si hraje. Maminka zalévá květinu v kuchyni. Za chvíli se objeví v pokojičku, popadne dítě za ruku a odvede ho do předsíně. „Koukej se about, nebo ti opravdu nic nekoupím.“ Při tomto proslovu dítě obouvá a obléká mu bundu. „Ty jsi příšernej, všechny děti se už umí obléknout.“ O půl hodiny později jde dítě spokojeně se zmrzlinou z obchodu, matka za ním kráčí s kamarádkou a stěžuje si, že jí ten kluk vůbec neposlouchá a dělá si, co chce.“¹⁶

4.3.4 Demokratický styl (partnerský, integrační, kooperativní)

Demokratický přístup je v současnosti předkládán jako **nejvhodnější**. Základem je **partnerský přístup založený na rovnocennosti a na respektování důstojnosti** dítěte. Vytváří příznivou citovou atmosféru, učí poznávat a hodnotit význam spolupráce a důvěry mezi lidmi, což se projevuje příznivě ve výsledcích práce i učení, v kázni, v růstu iniciativy a dalších znaků sociálně zralé osobnosti. Vychovatel vede dítě k zodpovědnosti za své jednání a věří mu. Zajímá se o prožitky dítěte, má přehled o jeho potřebách i přáních a o jeho individualitě. Děti si váží takové autority, která se chová respektujícím způsobem, poskytuje jim lásku, vzor a tím i jistotu a bezpečí.

Autoři knihy o respektujícím způsobu výchovy, která využívá efektivní komunikaci, KOPŘIVA, NOVÁČKOVÁ a kol., preferují demokratický styl a partnerský model výchovy jako nejefektivnější. Rodič pak komunikuje tímto způsobem: *„Tato věc má tento a tento smysl, takové a takové důsledky. Očekávám, že uděláš to, co je správné.“*¹⁷

Věřím, že tento model je správný, ale myslím, že malé - tříleté až čtyřleté děti, které si někdy neví rady, potřebují často jasný příkaz, pokyn a vedení. **Způsob komunikace** je ale podstatný i u těchto menších dětí – nesmí zraňovat, ale povzbuzovat. Tuto formu vyjadřuje tzv. **jazyková intencionalita**.

¹⁶ JUNGWIRTHOVÁ, I. *Pohodoví rodiče – pohodové děti: Podporujeme vývoj dítěte*. Praha: Portál 2009. s. 91

¹⁷ KOPŘIVA, P. a kol. *Respektovat a respektován být*. Kroměříž: Spirála, 2005. s. 22

5 Jazykové formy intencionality

Stále se přesvědčuji, jak je při práci s dětmi důležitá forma komunikace a stupeň její intencionality (apelu). Jakou nejvhodnější formou je možné nejlépe získat děti pro spolupráci, pro vykonání nějaké činnosti a stimulovat je tím k určitému výkonu?

Jednotlivé formy vyjadřované intencionality mají patrně i rozdílnou intenzitu edukačního působení. Tento **fenomén** byl několikrát analyzován ve výzkumech psychologů. V jednom z mnoha experimentů byla sledována nejpřitažlivější odezva studentů a naopak odezva nejméně efektivní.¹⁸

▪ Musíš to udělat!	imperativní forma
▪ To se musí udělat!	(vysoký stupeň vyjadřované intencionality)
▪ Musíme to udělat!	
▪ Ty to budeš umět udělat.	deklarativní forma
▪ To se dá určitě udělat.	(střední stupeň vyjádřené intencionality)
▪ Zkusíme to spolu udělat.	
▪ Že bys to nedokázal udělat?	interogativní forma
▪ Pokusíš se to udělat?	(nízký stupeň vyjádřené intencionality)
▪ Půjde to udělat snadno?	

Ukázalo se, že relativně **nejpřitažlivěji** působí **deklarativní** forma, méně imperativní forma a nejméně forma interogativní. Jako nejvíce **odrazující** se ukázal jeden z **imperativních** výroků, který zněl takto: „Musíš to dokázat.“

Je důležité, jak rodič či pedagog mluví s dítětem. Důležité je uvědomit si, že vždy, když člověk mluví, mluví celý. Kdykoliv vyslovuje, mluví také jeho obličej, hlas, tělo, dech a svaly. Toto potvrzuje i světoznámá americká psycholožka a rodinná terapeutka V. SATIROVÁ. Říká: „Rozpory mezi verbální a neverbální komunikací vyúsťují ve dvojí sdělení.“¹⁹ Děje se tak nejvíce a právě v problémových rodinách, kterými se zabývala ve své klinické praxi.

¹⁸ Poznámky z předmětu Pedagogika na VOŠ pedagogické ve Svatém Janu pod Skalou

¹⁹ SATIROVÁ, V. *Kniha o rodině*. Praha: Práh, 2006. s. 82

Velmi přesné návody, jak se naučit dobré komunikaci s dětmi poskytuje výše uvedená kniha **Respektovat a být respektován**. Používat efektivní vzorce komunikace a vyvarovat se těch negativních je nesnadný, ale nikoli nemožný úkol vychovatelů. Proč vlastně děti, potažmo i dospělí těžko přijímají určitý způsob komunikace a vyvolává to u nich negativní reakce?

6 Negativní odezvy při komunikaci s dítětem

Dobrým pomocníkem pro pochopení, proč je právě způsob, forma sdělení přinejmenším tak důležitá jako obsah (a často dokonce důležitější), jsou znalosti o tom, jak funguje náš mozek.

Dr. PAUL MAC LEAN vytvořil teorii o **trojjedinosti mozku**.²⁰ Je přesvědčen, že se můžeme dívat na mozek jako na celek o třech částech, z nichž každá neustále sleduje naše okolí. Tyto tři části jsou: **mozkový kmen, limbický systém a mozková kůra**.

Jestliže nějaký podnět nebo situaci vnímá člověk jako ohrožení, pak reaguje jinak, než když se cítí bezpečně. V situacích ohrožení se aktivuje limbický systém (centrum emocí), který reaguje rychleji než mozková kůra (centrum učení). Pokud tedy mozek člověka rozpozná nějaký podnět jako ohrožující, nastupuje druhé kritérium pro zpracování informace a **ztrácí se její smysluplnost**.

Smysl sdělení nebo požadavku tedy spočívá v pochopení, k němuž dospěje oslovený.

Zda je toto sdělení pochopeno tak, jak rodič zamýšlel, je **znát z reakce osloveného**. Rodičova slova mohou být vnímána jako požadavek, autoritativní rozkaz či dokonce jako jistá výhrůžka. Rozkazem se vyjadřuje, aby druhá osoba udělala přesně to a nic jiného, než co chce autorita a nakonec se určitým způsobem změnila a chovala se přesně tak, jak si autorita představuje.

Další součástí interakce je to, co rodič i dítě vyjadřují. Rodič vyjadřuje své přání, aby v rodině vše fungovalo, aby dítě k němu mělo úctu, a dává najevo svoji bolest, když tomu tak není. Dělá si obavy, co z dítěte vyroste a pravděpodobně zažívá i mnoho jiných starostí. A dítě, zvláště dospívající? Žádá svobodu, aby mohlo samo rozhodovat. Moc a vyjádření jsou tak významné složky, že není-li k nim z obou stran citlivě přistupováno, přenášejí se do další interakce. Ty budou napjatější, mohou směřovat k výbuchům, nerozumným a zraňujícím výrokům u obou zúčastněných. A to je plod negativní interakce.

Proč jsou tedy běžné způsoby sdělování požadavků tak málo účinné? Je to především **forma a způsob komunikace**, proti kterému se dítě postaví. Nikoliv obsah požadavku - ten je samozřejmě smysluplný.

²⁰ KOVALIKOVÁ, S. *Integrovaná tematická výuka*. Kroměříž: Spirála, 1995. s. 193

PRAKTICKÁ ČÁST

7 Dotazník pro rodiče

7.1 Cíl dotazníku, návratnost

Cílem dotazníku bylo zjistit pravděpodobný výchovný styl rodičů, dozvědět se jejich názory na otázky předškolní výchovy a zmapovat některé konkrétní problémy rodičů s dětmi. Spolu s **pohovory s učitelkami MŠ** měl napomoci ověření následující **hypotézy**:

Dnešní děti jsou obecně rodiči vychovávány buď zažitým autoritativním způsobem, nebo příliš liberálním.

Výsledky byly zjišťovány formou dotazníků, které jsem rozdala v MŠ Velešín. Třicet bylo vyplněno písemnou formou, dvacet elektronicky.

Návratnost vytištěných dotazníků: 60% (z padesáti se vrátilo 30)

elektronických dotazníků: 94%.dotazníků (z 22 se vrátilo 20).

7.2 Znění dotazníku

Vážení rodiče,

v rámci psaní bakalářské práce na VŠ pedagogické – obor Učitelství pro MŠ bych Vás chtěla požádat o vyplnění tohoto dotazníku. Otázky budou sloužit pouze jako podklad pro zmapování konkrétních problémů při výchově dítěte předškolního věku (3-6 let) tak, jak je cítíte vy, rodiče. Tyto dotazníky, prosím, odešlete do týdne na emailovou adresu – **h.opekarova@post.cz**. Pokud je dostanete natištěné v MŠ Velešín, hoďte je, prosím, do připravené a popsané krabice v hlavní budově školky, nebo je předejte p. učitelkám vašich dětí.

Děkuji za váš čas (asi 20 minut) a snahu o pečlivé vypracování.

Hana Opekarová

V následujících údajích, prosím, zatrhněte nebo označte správnou odpověď; v otevřených otázkách pak napište odpověď či dotaz podle vašeho uvážení.

Při výchově dětí bývají označovány zhruba tyto výchovné styly (přístupy):

a) Autoritářský: Autorita (rodič, učitel) tvrdě postihuje odpor proti kázeňským a výchovným prohřeškům. Nese s sebou vysoké požadavky na dítě. Nedává velký prostor ani odpovědnost dítěti a je mu jedno, co si ono i myslí. Kázeň je nastolena všemi prostředky, tedy i tělesnými. Jsou přesně daná pravidla, která se nesmí porušit.

b) Autoritativní: Je to styl, který vyžaduje na dětech poslušnost a spolupráci. Nestrpí příliš odpor a trvá na dodržování pravidel - domluvou, příkazem, různými tresty a nezavrhuje ojedinele ani tresty tělesné.

c) Demokratický: Rodič nebo učitel se snaží o výchovu mírnými prostředky – rozmluvou, ponecháním volby na dítěti, diskuzí, v případě neuposlechnutí - domluvou. Je mu rovnocenným partnerem, tělesné tresty považuje za přežitě. Snaží se mu nastavit pravidla chování.

d) Liberální: Je to velmi volný přístup k dítěti, který mu ponechává velký prostor pro samostatné myšlení, uvažování i chování.

A. 1. otázka: Jaký výchovný styl preferujete?

a - autoritářský **b** - autoritativní **c** - demokratický **d** - liberální

e – nejsem vyhraněný typ, preferuji něco mezi nimi:

něco mezi **a/b**

něco mezi **b/c**

něco mezi **c/d**

f – jsem nevyhraněný typ, reaguji podle různé výchovné situace, nálady apod.

2. Otázka: Jaký výchovný styl byste si přáli používat?

.....

B. Další otázky dotazníku:

1. Očekáváte, že se vaše dítě naučí ve školce bezpodmínečně poslouchat učitele jako autoritu?

určitě ano spíše ano nevím spíše ne určitě ne

2. Očekáváte od školky rozvoj intelektuálních a rozumových schopností dítěte tak, aby zvládlo školní povinnosti? Neboli je MŠ nutná, aby dítě mohlo bezproblémově nastoupit do školy?

určitě ano spíše ano nevím spíše ne určitě ne

3. Jeví se vám jako podstatné zapojení předškolního dítěte do mnoha nabízených zájmových činností? (výuka cizího jazyka, sportovní aktivity, výtvarné nebo hudební rozvíjení apod.) Je myšleno více nežli jeden kroužek.

určitě ano spíše ano nevím spíše ne určitě ne

4. Do jaké míry dáváte při výchově svému dítěti svobodu v rozhodování:

dávám velmi velkou nedávám velkou nedovedu to posoudit nedávám žádnou

5. Myslíte si, že je možné hodně omezit aklimatizační problémy (např. pláč, nevolnost, nechutenství apod.) dítěte při vstupu do MŠ – například postupným zvykáním?

určitě ano spíše ano nevím spíše ne určitě ne

6. Má vaše dítě problémy se stravováním doma nebo ve školce ve smyslu, že si vybírá pouze jídla, která mu chutnají a ostatní nejí vůbec nebo jen málo?

určitě ano spíše ano nevím spíše ne určitě ne

7. Má vaše dítě nějaké problémy se začleněním do kolektivu v MŠ?

určitě ano spíše ano nevím spíše ne určitě ne

8. Myslíte si, že pro postavení dítěte v kolektivu ostatních dětí je v dnešní době podstatné, aby mělo značkové oblečení a hračky, které známe z reklam?

určitě ano spíše ano nevím spíše ne určitě ne

9. Je váš přístup k dítěti spíše autoritativní? To znamená, že ve výchově používáte hodně příkazy a zákazy?

určitě ano spíše ano nevím spíše ne určitě ne

10. Myslíte si, že je dobré vést dítě již v předškolním věku k manuální práci? Netýká se to jen uklízení hraček, ale také zda chcete, aby pomáhalo vám, rodičům – např. při práci v domácnosti, na zahradě či v dílně. Nebo je lépe nechat dítě v tomto směru vyžrát, až je šikovnější a zdatnější? Prosím, napište váš názor.

.....

11. Má vaše dítě nějaké problémy ve školce či doma, na které byste rádi slyšeli nějakou radu - anonymně – např. při vzdělávacím semináři pro rodiče? Pokud ano, tak jaké?

.....

7.3 Forma dotazníku

V první části dotazníku jsou krátce vysvětleny jednotlivé vyhraněné styly výchovy. Pro zmírnění sugestivity otázky, která vyvolává předem určitou volbu odpovědi, jsem autoritativní styl rozložila na autoritářský a autoritativní. Negativa jednotlivých stylů jsem také nerozebírala, aby jimi rodiče nebyli ovlivněni. Většina rodičů totiž potom odpovídá na otázku o preferenci výchovného stylu tak, že uvádí demokratický. To se potvrdilo v podobném průzkumu internetového časopisu Vitalia.²¹ Při rozdělení stylů na **autoritářský, liberální a demokratický** zde odpovídá 500 dotazovaných respondentů takto:

Autoritářský	16%
Demokratický.....	78%
Liberální.....	6%

Tento průzkum, myslím, koresponduje spíše s druhou otázkou dotazníku – **Jaký výchovný styl byste chtěli používat?** Také nám napovídá, že zjistit výchovný styl rodičů formou dotazníku je velmi obtížné. Sám rodič, jak vyplývá z mnohdy rozporuplných odpovědí, si často není jistý, jaké je vlastně jeho výchovné působení.

Další položky v dotazníku mapují různé problémy rodičů s dětmi. Mezi ně jsou vloženy dvě **zjišťovací otázky** (4. a 9. ot.) zkoumající výchovný přístup rodičů k dětem. Právě v těchto otázkách jsou patrné značné rozdíly a rozpory, když např. rodiče, kteří přiznávají autoritativní výchovu, zároveň uvádí, že nepoužívají příkazy a zákazy a dávají dětem značnou volnost v rozhodování. Mnozí rodiče také liberální výchovu zaměňují za demokratickou.

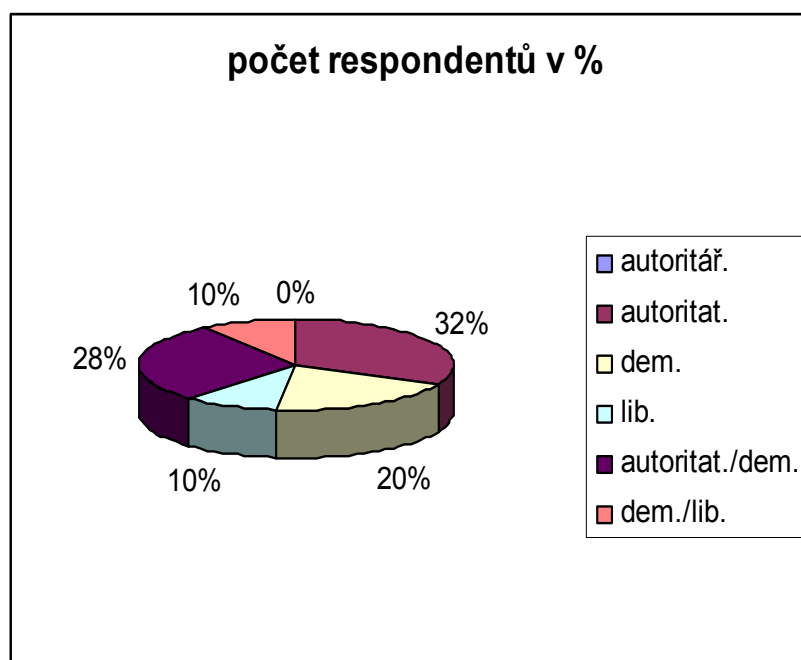
²¹BREJLOVÁ, D. *Jak to dítě vychovávas?* Rodina. Děti a výchova. 8. 10. 2010
<<http://www.vitalia.cz/clanky/jak-to-dite-vychovavas/>>

7.4 Vyhodnocení odpovědí na otázky z dotazníku

Jaký výchovný styl preferujete?

výchovný styl	autoritářský	autoritativní	demokratický	liberální
počet respondentů	0	16	10	5
počet respondentů v %	0%	32%	20 %	10%

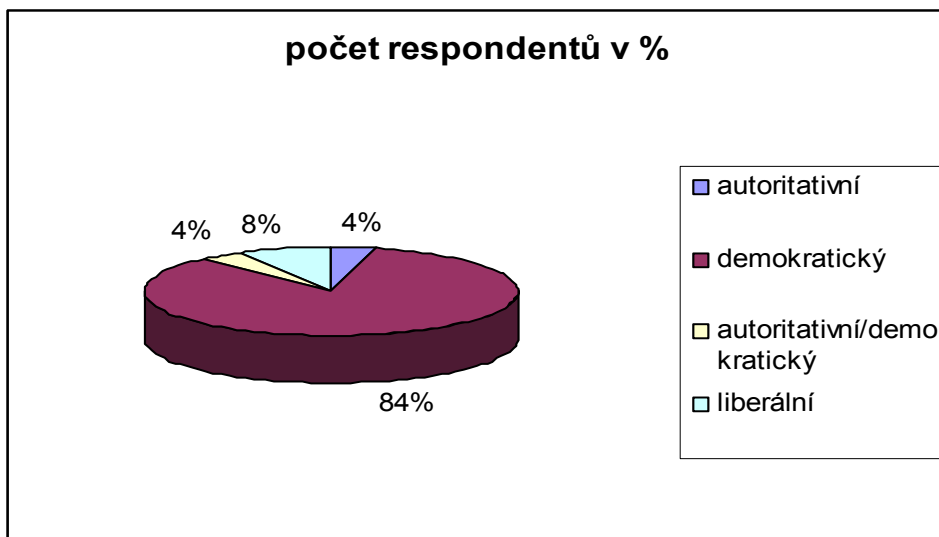
výchovný styl	autoritativní/demokratický	demokratický/liberální
počet respondentů	14	5
počet respondentů v %	28%	10%

Největší zastoupení má autoritativní styl. Na druhém místě je kombinace autoritativního stylu s demokratickým. Na třetím místě je demokratický styl. Je zřejmé, že rodiče si uvědomují svůj mnohdy autoritativní přístup, který je nám všem vlastní z minulosti. Je zde patrná i kombinace liberálního a demokraticko-liberálního stylu, které dohromady tvoří 20%. To ukazuje, že liberálnost má v současné výchově nezanedbatelné místo.

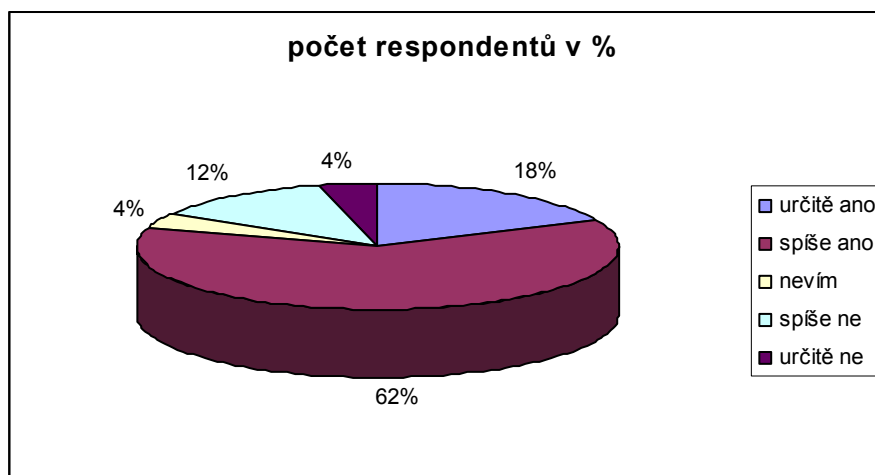
Jaký výchovný styl byste si přáli používat?

výchovný styl	autoritativní	demokratický	autoritativní/demokratický	liberální
počet resp.	2	42	2	4
počet resp. v %	4%	84%	4%	8%

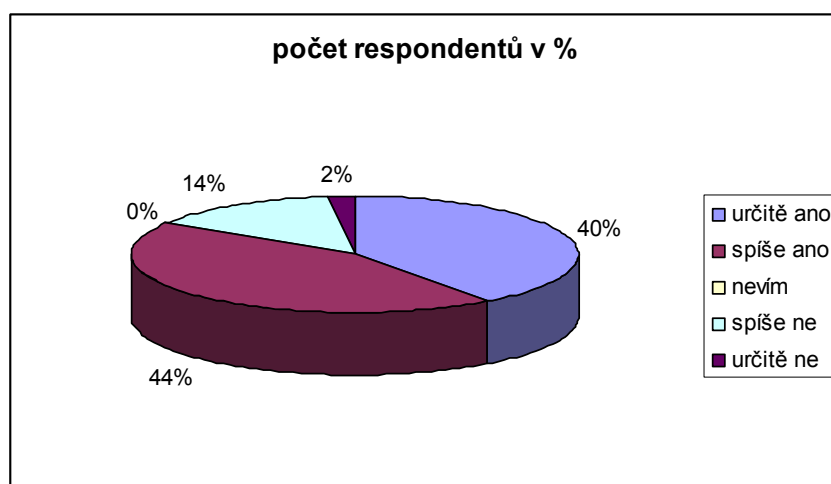
1. Očekáváte, že se vaše dítě naučí ve školce bezpodmínečně poslouchat učitele jako autoritu?

Odpovědi	určitě ano	spíše ano	nevím	spíše ne	určitě ne
počet respondentů	9	31	2	6	2
počet respondentů v %	18%	62%	4%	12%	4%

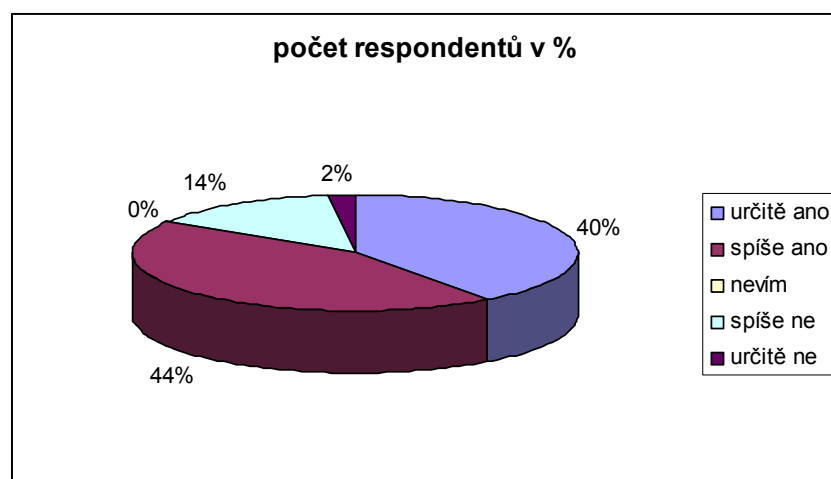
2. Očekáváte od školky rozvoj intelektuálních a rozumových schopností dítěte tak, aby zvládlo školní povinnosti? Neboli je MŠ nutná, aby dítě mohlo bezproblémově nastoupit do školy?

Odpovědi	určitě ano	spíše ano	nevím	spíše ne	určitě ne
počet respondentů	20	22	0	7	1
počet respondentů v %	40%	44%	0%	14%	2%

3. Jeví se vám jako podstatné zapojení předškolního dítěte do mnoha nabízených zájmových činností? (výuka cizího jazyka, sportovní aktivity, výtvarné nebo hudební rozvíjení apod.) Je myšleno více nežli jeden kroužek.

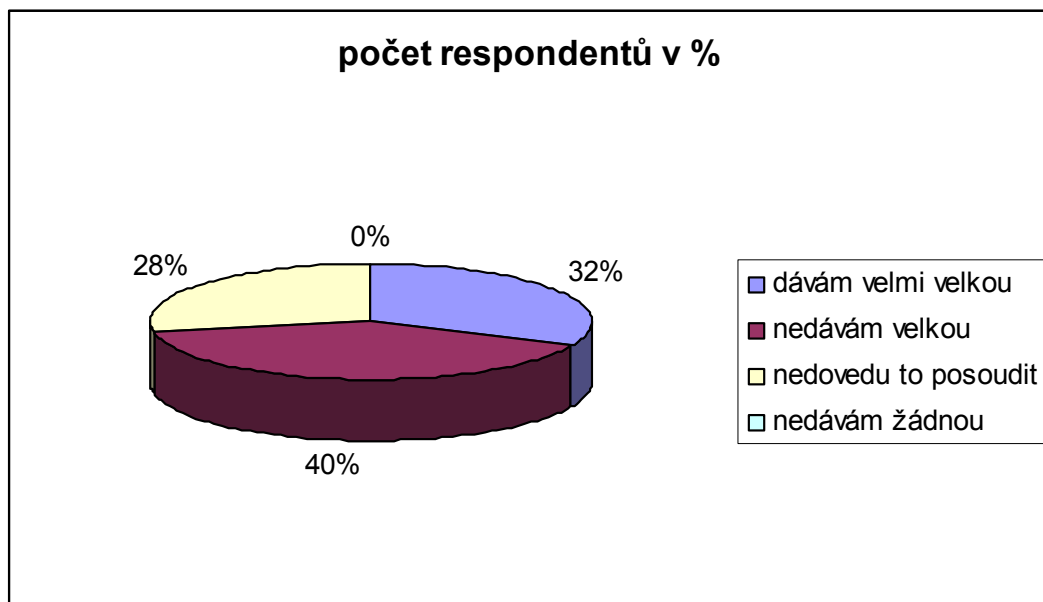
Odpovědi	určitě ano	spíše ano	nevím	spíše ne	určitě ne
počet respondentů	9	18	3	13	7
počet respondentů v %	18%	36%	6%	26%	14%

4. Do jaké míry dáváte při výchově svému dítěti svobodu v rozhodování:

odpovědi	dávám velmi velkou	nedávám velkou
počet respondentů	16	20
počet respondentů v %	32%	40%

odpovědi	nedovedu to posoudit	nedávám žádnou
počet respondentů	14	0
počet respondentů v %	28%	0%

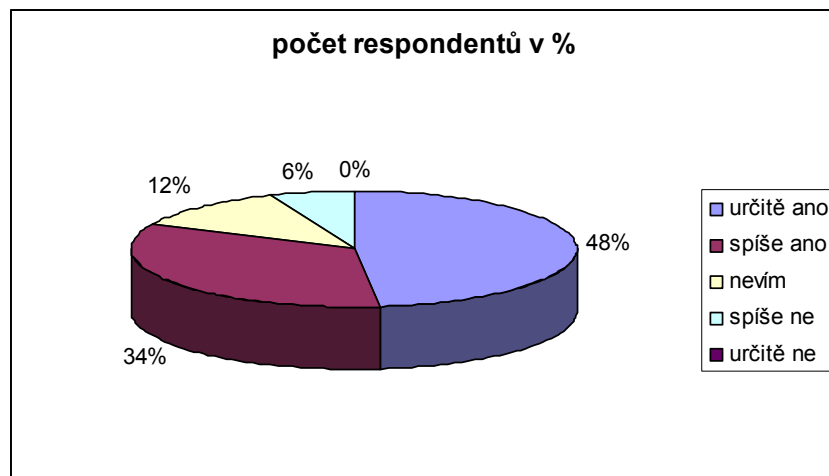

Zde nejsou velké rozdíly. Největší zastoupení rodičů udává autoritativní přístup, o trochu menší část rodičů přiznává přístup liberální. Zajímavé je, že třetí, poměrně velká část rodičů nedokáže posoudit, jakou má jeho dítě volnost.

Velkou svobodu v rozhodování dávají dítěti především vychovatelé s liberálním až slabým přístupem. Zde je patrné velké zastoupení těchto rodičů. Na druhou stranu i rodiče s demokratickým přístupem věří dítěti a tím mu dávají prostor pro rozhodování. To platí, myslím, především u větších dětí.

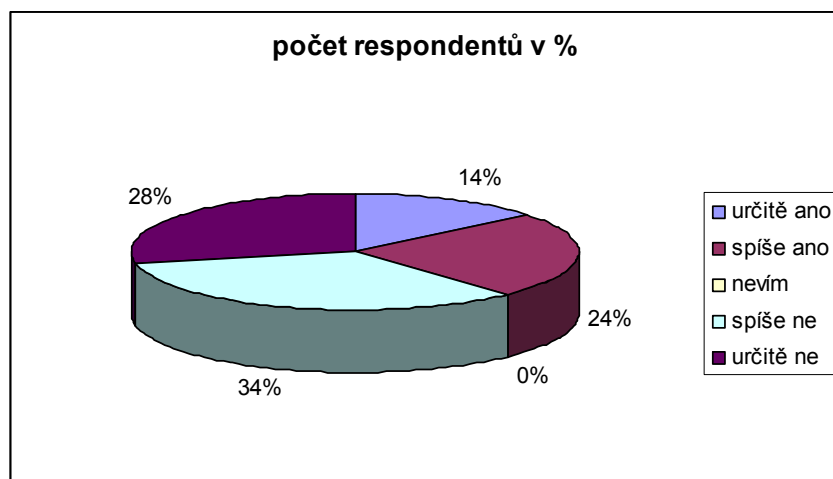
5. Myslíte si, že je možné hodně omezit aklimatizační problémy (např. pláč, nevolnost, nechutenství apod.) dítěte při vstupu do MŠ – například postupným zvykáním?

odpovědi	určitě ano	spíše ano	nevím	spíše ne	určitě ne
počet respondentů	24	17	6	3	0
počet respondentů v %	48%	34%	12%	6%	0%

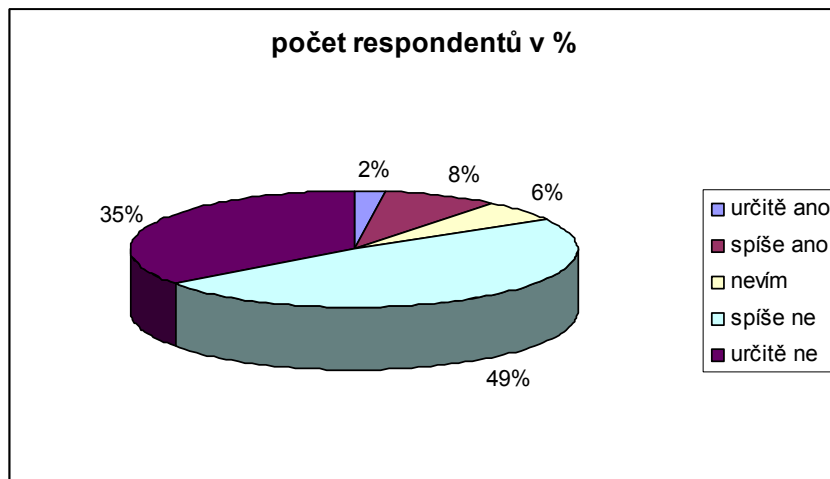
6. Má vaše dítě problémy se stravováním doma nebo ve školce ve smyslu, že si vybírá pouze jídla, která mu chutnají a ostatní nejí vůbec nebo jen málo?

odpovědi	určitě ano	spíše ano	nevím	spíše ne	určitě ne
počet respondentů	7	12	0	17	14
počet respondentů v %	14%	24%	0%	34%	28%

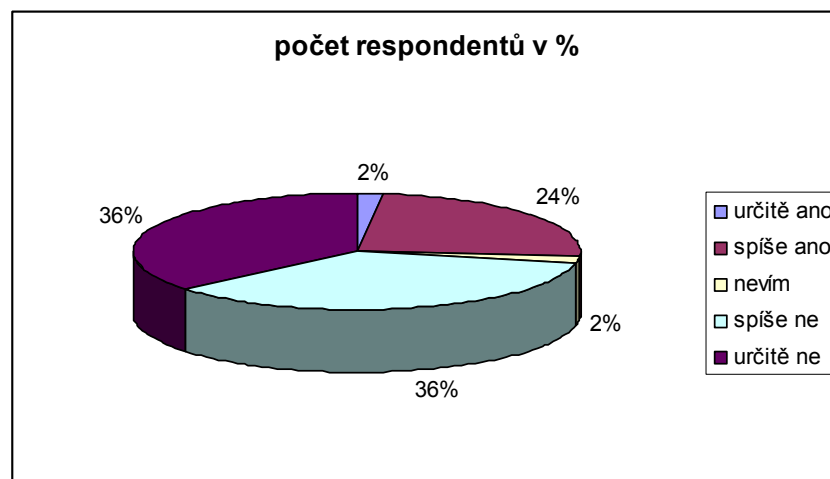
7. Má vaše dítě nějaké problémy se začleněním do kolektivu v MŠ?

odpovědi	určitě ano	spíše ano	nevím	spíše ne	určitě ne
počet respondentů	1	4	3	23	17
počet respondentů v %	2%	8%	6%	46%	34%

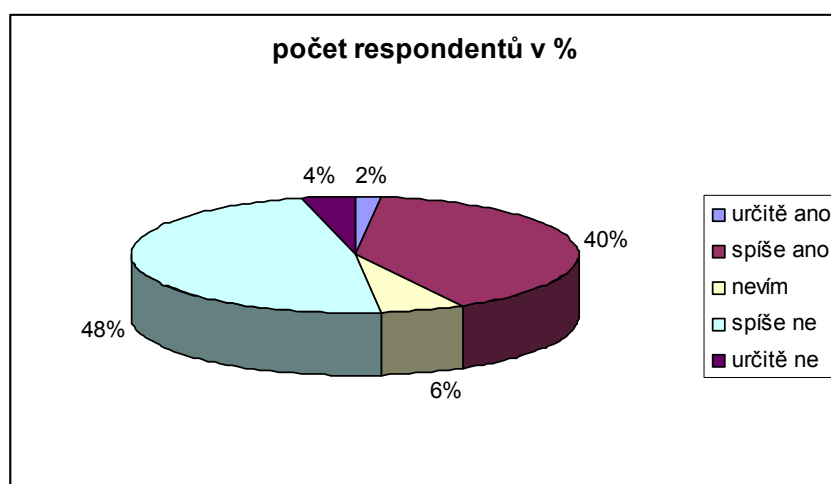
8. Myslíte si, že pro postavení dítěte v kolektivu ostatních dětí je v dnešní době podstatné, aby mělo značkové oblečení a hračky, které známe z reklam?

odpovědi	určitě ano	spíše ano	nevím	spíše ne	určitě ne
počet respondentů	1	12	1	18	18
počet respondentů v %	2%	24%	2%	36%	36%

9. Je váš přístup k dítěti spíše autoritativní? To znamená, že ve výchově používáte hodně příkazy a zákazy?

odpovědi	určitě ano	spíše ano	nevím	spíše ne	určitě ne
počet respondentů	1	20	3	24	2
počet respondentů v %	2%	40%	6%	48%	4%

Tato zjišťovací otázka o způsobu výchovy dokládá, že zhruba polovina rodičů preferuje výchovu bez zákazů a příkazů. Menší polovina rodičů je naopak používá.

10. Myslíte si, že je dobré vést dítě již v předškolním věku k manuální práci? Netýká se to jen uklízení hraček, ale také zda chcete, aby pomáhalo vám, rodičům – např. při práci v domácnosti, na zahradě či v dílně. Nebo je lépe nechat dítě v tomto směru vyžrát, až je šikovnější a zdatnější? Prosím, napište váš názor.

V této otázce se 98% rodičů shoduje na tom, že předškolní děti pomáhají rády. Přestože výsledek není zpočátku dokonalý, je třeba podchytit tento zájem. Zapojení do práce je ideální způsob, jak být spolu a přináší pocit sounáležitosti. Je třeba vyžadovat zpočátku jednoduché, později složitější úkoly. Děti by si měly zvyknout uklízet po sobě a pomáhat v rámci svých schopností. Tento návyk jim usnadní v budoucnu život. Někteří rodiče se shodují na tom, že děti uklízejí nerady.

Pouze jeden rodič nechce dítě nutit k práci a počká na pozdější věk, až bude dítě šikovnější.

11. Má vaše dítě nějaké problémy ve školce či doma, na které byste rádi slyšeli nějakou radu - anonymně – např. při vzdělávacím semináři pro rodiče? Pokud ano, tak jaké?

Otázek nebylo příliš, většinou rodiče nemají nebo nepřiznávají problémy s dětmi. Otázky se týkaly dětského vzdoru, neposlušání, odmlouvání a jsou zaznamenány v připraveném konceptu semináře.

8 Rozhovory s učitelkami mateřských škol

Rozhovory s deseti učitelkami mateřských škol jsem začala při své pedagogické praxi v MŠ Velešín, postupně jsem je pak rozšířila i mezi další učitelky z jiných škol. Snažila jsem se, aby se jednalo o odlišné typy pedagožek s různou dobou pedagogické praxe.

Byla jsem velmi, až nemile překvapena, že mnoho učitelek vyjadřovalo určitou skepsi v názorech na výchovu dětí v rodinách. Až na jednu velmi optimistickou paní učitelku a učitelku s pouze roční praxí se ostatních osm výpovědí shoduje téměř nemilosrdně. Bylo to pro mě nemilé, protože jsem měla vytvořit vzdělávací seminář pro rodiče, který měl reagovat i na připomínky učitelek. Zjistila jsem, že to nebude tak jednoduché a že budu-li chtít rodiče oslovit, nemohu jim tyto názory učitelek tlumočit formou, jakou jsem je získala. Protože, jak bylo i z rozhovorů patrné, rodiče si nechtějí připustit chyby, jichž se dopouštějí. Tedy alespoň ne navenek. Učitelky většinou také ne, ovšem zde je větší poučení, léta praxe a vnímání problémů s dětmi v širším kontextu.

Přes výpovědi učitelek chci zůstat optimistická a pomáhat ze všech sil dětem i rodičům ve výchově. V každém případě chci trvat i na spolupráci s nimi, vždyť láska k dítěti i jejich výchova je nám společná.

Učitelky jsem zpočátku nechala mluvit spontánně, pak jsem dávala otázky v určitých souvislostech k otázkám v dotazníku a nakonec jsem se jich ptala, co vnímají ve výchově jako důležité: v MŠ, v rodině, v přístupu rodičů a učitelek k dítěti.

8.1 Otázky kladené učitelkám MŠ a jejich odpovědi

8.1.1 Co vnímáte jako důležité v MŠ z hlediska učitelky?

- Být k sobě otevřená, upřímná, nejen k dětem, ale i v kolektivu.
- Aby dítě chodilo do školky rádo, sama si vzpomínám, když jsem byla malá na samé nepříjemné věci – musela jsem spát, dopít kakao, nevzpomínám si ani na konkrétní učitelku.
- Jako ředitelka aby všechno ve školce fungovalo, aby tu byly spokojení všichni, co zde pracují a samozřejmě i děti.

- Spolupráci mezi MŠ a rodičem – obzvlášť, když je nějaký problém. Měl by to být pozitivní kontakt.
- Důležitý je dobrý začátek. Než se děti poznají navzájem, než poznají, co je dovoleno a co ne.
- Důležité je pro mě ocenění mé práce. Nemyslím finanční, ale prosté uznání ze strany vedení. A aby nám ve školce bylo dobře.
- Mám tu většinou malé děti a integrované – tak aby se nikomu nic nestalo a aby si děti mezi sebou neubližovaly.
- Důležitá je komunikace, někdy děti něco řeknou doma, je to polopravda a maminka nám přijde domlouvat nebo vynadat. Místo toho, aby se zeptala, jak to vlastně bylo.
- Klesá autorita učitele, také zásluhou rodičů. Rodiče mluví o všem před dětmi, ptají se také – „Která paní učitelka je hodnější?“ Pokud mají nějaké výhrady, měly by je řešit s námi, děti tím ovlivňují.

8.1.2 Co vnímáte jako důležité v rodině?

- Rodiče upřednostňují výchovu ve školce před svou vlastní. I když jsou doma, raději je dávají do školky. My si děti srovnáme, ale rodiče ne. Děti nemají pravidla, nebo jen málo. Rodiče jsou nedůslední, ulevují dětem ve věcech, které jsou důležité. Když to potom přesahuje meze, buď jsou v afektu a křičí, nebo jsou slabí a dítě si s nimi dělá, co chce.
- Nedostatek komunikace. Rodiče si s dětmi málo povídají, málo jim vysvětlují a čtou pohádky. Děti mají spoustu moderních hraček, jsou technicky zdatné, umí ovládat počítač. Mají vše (a ničeho si neváží), ale často jsou u televize a sledují pořady, které nejsou pro ně a kde si berou vzory.
- Důslednost ve výchově, dbát na dodržování pokynů. Přirozený odstup rodiče a dítěte. Rodič nemůže být jenom kamarád. Dříve děti rodičům vykaly, dnes je to zase příliš volné, chce to zlatý střed.
- Vážít si věcí, peněz, hraček. Zasnout dítě do hospodaření rodiny, aby poznalo cenu práce i to, že nic není zadarmo.

- Duchovní souznění, komunikace. Děti jsou materiálně zabezpečené, ale nedostává se jim času rodičů, kdy si mohou říct, že se mají rádi, že na sebe myslí a že se těší, až budou spolu. Děti mají deficit v citové oblasti, v komunikaci a ve sdílení. Chtějí se ve školce pak prosazovat za každou cenu. Skákají si do řeči, chtějí si povídat a vyprávět.
- Aby rodina fungovala. Při rozpadu rodiny je to pro dítě velmi těžké. Děti jsou svědci vyřizování účtů a nechápou to, potom to využívají ve svůj prospěch. Rodiče si je kupují.
- Aby nebyla obrácená autorita. Děti mají v rodině velké slovo. Dnes se tolik nešetří, děti mají vše a jsou hodně orientované na hmotný svět.
- Aby děti cítily lásku a bezpečí. Rodiče řeší volný čas dětí, ale děti chtějí lásku svých rodičů nejvíce.

8.1.3 Co je důležité v přístupu rodičů?

- Aby nepodléhali opičí lásce. Dítě nemůže rodičům přerůst přes hlavu. Rodiče se bojí dítěte, nevěří si. Říkají: „My to už nezvládáme.“ Tak brzy?
- Aby byli k dětem upřímní. Když si pro dítě nemohou přijít před spaním, mají mu to říct rovnou a ne slibovat, nebo říkat „uvidíme“. Vysvětlovat dítěti to, co se ho týká.
- Aby stanovili pravidla slušného chování. Mimo jiné říkat mu, jak se má chovat k dospělým. Žádné: „Hele, jak se máš, máš mobil, peněženku, co to máš?“ - bez pozdravu, jen tak.
- Aby nevybízeli děti k oplácení zla zlem. Asi to má souvislost s jakousi obranou... „Nedej se, oplat' mu to, ať ví, že si to nemůže k tobě dovolit“. Jenže dítě nezná míru. Lépe je pěstovat kladné vztahy, než tvrdé lokty. Když dítě někomu ublíží, musí ho vést k tomu, aby toho litovalo.
- Aby dětem neříkali před jídelníčkem: „Tohle nemusíš jíst, to my nevaříme (to nemáš rád...)“. Aby děti nebyly zmlsané.
- Rodič chce dítě vychovávat jinak vlivem demokracie, ale jednou moc povolí, jindy zase přestřelí.
- Aby od dítěte neměli přehnaná očekávání. Aby si přes ně nerealizovali své představy, ale spíše své děti vedli podle toho, v čem vynikají.

- Aby vedly děti k práci a pěstovali tzv. společný čas - mít společné zážitky, také mu být dobrým vzorem.
- Aby měli stejné výchovné postupy, byli na stejné vlně a měli se rádi.

8.1.4 Co je důležité v přístupu učitelek k dětem?

- Aby dětem vytvořily prostředí, do kterého se budou těšit.
- Najít si k dětem osobní pozitivní vztah, to je ale těžké, když třeba někdy zlobí...
- Najít správnou míru důslednosti a rovnováhy mezi pravidly a tím, co chtějí děti.
- Nenutit děti, ale motivovat je tak, aby se zapojily.
- Nepreferovat některé děti podle sympatie.
- Rozvíjet schopnosti dítěte, pěstovat v něm zdravé sebevědomí.
- Dbát na bezpečnost dětí a na to, aby si neubližovaly.
- Být kreativní, tvořivá.
- Pomoci dětem, které si zvykají na školku.
- Vštěpovat dětem zásady hygieny, správného chování.
- Pomoci připravit děti na školu, rozvíjet je všestranně – pohybově, hudebně, výtvarně.

9 Vzdělávací seminář pro rodiče

9.1 Připravený koncept semináře:

I. Krátké představení

II. Zhodnocení výsledků dotazníků a reflexe otázek dotazníku:

Jaký výchovný styl preferujete?

Uvedená schémata jsou krajnosti. Setkáváme se s nimi v méně vyhraněných podobách a v různých kombinacích. Na výchovný styl vychovatele působí vlastní zkušenost z dětství, povaha, kombinace osobností obou rodičů.

Autoritářský styl (nikdo ho nepreferuje)

- je více vyhraněná podoba autoritativního stylu. Rodič prosazuje tvrdě svou moc. Dítě může mít ze strachu málo sebevědomí a odvahy. Může být pasivní nebo naopak - pocit přehlížení může kompenzovat v kolektivu – strhává na sebe pozornost různými způsoby (i skrytou či zjevnou agresivitou).

Autoritativní (přiznává 32 % rodičů z dotazníků)

- vyžaduje poslušnost a spolupráci. Nestrpí odpor a trvá na dodržování pravidel – domluvou, ale hlavně příkazy a zákazy, trestem. Nezavrhne ani tělesné tresty.

Negativa – děti snesou i více autoritativního rodiče, když si ale na dětech nedokazuje svou moc a nezvyšuje své malé sebevědomí. Děti musí cítit, že je i přísný rodič má rád. Ale mohou se utíkat k malým podvodům – když se autorita „nedívá“, je vše dovoleno, nebo se často v tomto „boji“ spojují s méně přísným rodičem (...až tat'ka nebude doma). Kázeň by ale měla být **pevná a důsledná**, a ne **tvrdá a bezcitná**.

Demokratický (20% rodičů; mezi autoritativním a demokratickým stylem – 28%)

- je nejefektivnější výchovnou metodou, ale asi nelze být dokonalí. Děti se spolupodílejí na rozhodování - není to ale bezbřehé. **Jsou jasně daná pravidla chování a hranice.** Děti je mohou s rodiči navrhovat a vytvářet. Rodič je rovnocenným partnerem. Využívá respektující – chápající, akceptující, vstřícnou komunikaci (respektovat a respektován být).

Pozitivní motivace převládá – je spojená s projevem důvěry a uznání

Liberální –(10% rodičů, něco mezi demokratickým a liberálním – 10%)

- volný přístup k dítěti, který mu ponechává velký prostor pro samostatné chování i myšlení.

Slabá výchova - vyhraněná podoba liberálního stylu. Děti mají velkou volnost, mohou být rozmazlené a vyrůstat v děti, které všechny ovládají (Malý tyran).

Jaký styl byste si přáli používat:

nejvíce demokratický 84%

1. Očekáváte, že se vaše dítě naučí ve školce bezpodmínečně poslouchat učitele?

Celkově ano – 80%

Dominantní roli ve výchově ale hraje rodina. Dává dítěti základy slušného chování. V ideálním případě funguje spolupráce MŠ s rodiči.

Děti ve školce mají přesně daná pravidla. Je dobré, když se na začátku školního roku mohou na jejich tvoření podílet. V této MŠ jsou smíšené třídy, učí se menší děti od těch větších. Malým dětem většinou trvá celé měsíce, než si pravidla a řád zažijí, někdy i déle. Důležité jsou pro děti **opakování a rituály**, také **důslednost** paní učitelky. Děti si upevňují základní hygienická, společenská pravidla a pravidla chování vůči ostatním.

Je důležité děti učit sociálnímu citění a empatii.

Dnes se psychologové shodují, že soutěžení v předškolním věku (až do 8. roku věku) je nezdravé. Soutěžení vytváří pohled sama na sebe (jsem nemožný, jsem skvělý – přemoci soupeře, být lepší, než on, být vítěz). **Mladší děti jsou méně odolné.** Hry jsou upravovány jako prosociální. Př.: „Děti, poběžíme ke stromu, ale pozor, těžké pravidlo, musíme celou dobu běžet. Namísto typu vět jako: „Kdo bude první u stromu“ použijeme nesoutěživou větu „Děti, nevádí, kdo tam bude první, může na nás počkat, nebo nám běžet naproti.“

Proč nesoutěživost?

Děti mají mezi sebou velké vývojové rozdíly a ten, kdo je dnes rychlý, může být za deset let mnohem méně výkonný, než dnes pomalé dítě. Ale obraz o sobě, který si utvoří v předškolním věku, už dítěti zůstane a není dobré nést si do života zkušenost, že „jsem nemožný.“ To může v životě nadělat spoustu nepříjemností. Dítě by si mělo odnést informaci, že je dobré a dovednost překonávat samo sebe (lenost, nechut' něco dělat, pocit, že to je dobré a tak to stačí...).

Lékem na agresivitu je, mimo jiné, pěstovat zdravé sebevědomí, učit děti k ohleduplnosti a k tomu, aby měly druhé rády. Poskytnout jim správný obraz hodnot.

(Kromě ještě dalších i vyvarovat dítě agresivním filmům a hrám na počítači)

2. Očekáváte rozvoj intelektuálních a rozumových schopností tak, aby dítě zvládlo školní povinnosti?

celkově ano – 84%

Ve školce se dětem věnují paní učitelky i v přípravě na školu. Děje se tak nenásilným způsobem – hrou. Vzdělávání by mělo vycházet z přirozené potřeby dítěte se dozvídat něco nového – z jeho zvědavosti. Mělo by být přiměřené věku. Dříve byl kladen velký důraz na přípravu na školu, **dnes** spíše na jeho **komplexní rozvoj**.

Dnes cílem MŠ není příprava na školu! Cílem je příprava na život – socializace – rosteme spolu. Pozor! Plnohodnotné dětství (neubírat dítěti dětství)!

V předškolním věku by se dítě mělo setkat s učením tak, že zatouží se učit a poznávat. Mělo by vědět, jak je důležité číst, psát a počítat a mělo by se těšit na to, že už se to brzy naučí. **Využívat spontaneitu dítěte.**

My **přizpůsobujeme dítě našim požadavkům!** (V Anglii sice nastupuje dítě do školy v 5 letech, ale škola se přizpůsobuje dítěti).

Dítě by mělo být v klidu, nehoněno k výkonům. Neomezovat dítě vnucováním tempa dospělých. Žádný jiný věk už k tomu nemá možnost. (Ve škole už dítě **musí**.)

3. Je podstatné zapojovat dítě do mnoha zájmových činností?

ano: 54% ne: 40%

Není dobré děti přetěžovat. M. Montessori vyznívala u dětí citlivá (senzitivní) období, tzn. dobu, kdy se dítě nejlépe učí nějaké konkrétní činnosti. Např. na jazyky je čas (dříve se začínalo ve 4. třídě). Jazyky v 1. třídě jsou **jen pro velmi nadané děti**.

V předškolním období se děti mají naučit základním hygienickým a kulturním návykům a pocitu **sebeuvědomění**. Důležité je vědět, jak se chovat ke starým lidem, k nemocným a handicapovaným (dobře to přijímají) = **lásky k druhým lidem a empatie**. Vše ostatní se naučí, ale toto je důležité. V této souvislosti položit **základ morálního chování, co je dobré a zlé**. Toto senzitivní období trvá až do 12 let.

4. Do jaké míry dáváte dítěti svobodu v rozhodování?

dávám velmi velkou - 32%

nedávám velkou - 40%

nedovedu to posoudit - 28%

Správně poznamenává jedna maminka: „V důležitých věcech rozhoduji já, v nedůležitých dítě.“ Dítě může mít vnímání důležitého a nedůležitého odlišné od rodičů. Ale je na nás, aby dítě poslouchalo tam, kde je to důležité. **(Efektivní komunikace – výběr). Příklad** (navržený rodiči). Vymezit některá pravidla, která se musí striktně dodržovat. V každé rodině jsou jiné priority. **Například: Nebudeme si ubližovat.**

5. Je možné omezit aklimatizační problémy před nástupem dítěte do MŠ?

celkově ano - 82%

Ano. Skutečně je dobré, když je přechod postupný. Dítě má dnes většinou možnost být zpočátku v MŠ i s maminkou a je zde individuální přístup podle jeho reakce. Dítě ztrácí základní potřebu bezpečí, kterou zajišťovala především matka. Proto je třeba toto citlivě řešit a raději nic neuspěchat. (Problémem je nezaměstnanost, maminky, které se bojí o místo).

Dnes je velmi velký počet dětí ve třídě, i když se paní učitelky snaží chovat a utěšovat dítě, maminku mu nemohou nahradit. Spíše mu mohou pomoci při hře zapomenout.

6. Má vaše dítě problém se stravováním, je vybíravé?

určitě ano - 14%

spíše ne - 34%

určitě ne - 28%

Co mohou udělat rodiče? Př.: „Sice játra doma nevaříme, ale tady ve školce vaří dobře, určitě ti budou chutnat. Játra jsou velmi zdravá, abys dobře rostl.“- **pozitivní přístup**. Nebo: „Hm, cizrna, ta může být dobrá. Pak mi řekneš, ano?“

Dítě může pomáhat při vaření, aby vědělo, že připravit jídlo dá práci. Pomáhat i při stolování, maminka může říct: „Tak mě to bylo dnes líto, že jste nejedli tu polévku, byla jsem tak unavená, ale přemohla jsem se, abyste měli celé jídlo.“

Nedávat dítěti sladkosti nebo pochutiny před jídlem, nenutit dítě do jídla (ještě za tatínka, babičku...) - Dříve se říkalo, že když dítě dobře jí, je zdravé – jedná se o zažitý stereotyp. **Není horší zbraň, než když rodiče chtějí, aby dítě jedlo.** (Matějček říká, že žádné dítě ještě dobrovolně nezemřelo hladem. Klidně je nechat vyhladovět!)

Co v MŠ? Stres – protest dítěte – nejí. Nejlépe kolektiv dětí, jídlo jako odměna „Kdo si dá ještě druhý salát, děti?“ Příště vyhovíme malou porcí.

Příklad dospělých – jíst s dětmi, umožnit sebeobsluhu dítěti.

Dohodnout pravidlo – „**O jídle se, děti, nemluví zle.**“ Také jak vše roste (pomáhat pěstovat).

Příběh – např. autentický – „Chtěla jsem tatínkovi udělat radost, uvařila jsem mu dobré jídlo, ale on měl špatnou náladu a řekl mi, že mu to nechutná. Tolik mě to mrzelo. Už se to u vás také někdy stalo?“

Ale nevadí: „Dnes nějak nemám chuť..“.

Respektovat i suchý chléb, ale třeba po měsíci nabídnout i pomazánku, dítě někdy potřebuje impuls.

Dítě se učí při samoobsluze – komunikaci, uvolňování zápěstí, trpělivosti, prosociální chování (aby zbylo i na ostatní, pomoc kamarádovi...)

7. Má vaše dítě problémy se začleněním do kolektivu v MŠ?

spíše ne - 46%

určitě ne - 34%

Učitelka vnímá situaci pozorováním a řeší jednotlivé problémy mezi dětmi. Předcházení–vytváření prosociálního klimatu. Pravidla: máme se rádi. Neubližujeme si. Jsme kamarádi. Hrou, dramatizací, komunitním kruhem – Jaké to je, když někdo někomu ubližuje?

8. Myslíte si, že pro postavení dítěte v kolektivu ostatních dětí je podstatné, aby mělo značkové oblečení a hračky z reklam?

spíše ano - 24%

spíše ne - 36%

určitě ne - 28,2%

Rodiče mohou negativní vliv reklamy ovlivnit. Vysvětlovat dítěti, že jde o peníze. Že není důležité, co má člověk na sobě, ale hodnota člověka. (Pohádky)

Pokud se s tímto začne v předškolním věku, ušetří to starosti a peníze, až bude dítě chodit do školy

9. Je váš přístup k dítěti spíše autoritativní? To znamená, že ve výchově používáte hodně příkazy a zákazy?

spíše ano - 40%

spíše ne - 48%

neví – 6%

Mnoho rodičů neví, jaká je jejich výchova. Zda je mírná, nebo přísnější. Z doby minulé je tu odpor k autoritářství, ale velká svoboda bez řádu a pravidel dítě znejišťuje a to ztrácí oporu. Dítě potřebuje pravidla a vzor. A rodič potřebuje mít výchovatskou sebedůvěru.

Jedna maminka to vyjádřila moc mile: „Já nevím, jestli jsem přísná, nebo slabá. Děti tvrdí, že jsem přísná, matka a tchýně, že jsem na ně slabá.“

10. Je dobré dítě vést k manuální práci?

Ano - 98%

- vždy vzhledem k možnostem a schopnostem dítěte, nejlépe všichni spolu, když je to hrou, tak je to nejlepší, také po sobě uklízet, v této otázce se všichni rodiče shodují. Opravdu to tak funguje?

III. Odpovědi na otázky rodičů

1. Odmlouvání, neuposlechnutí až na několikátou výzvu, sourozenecká rivalita

Jde o to – domluvit se. Vysvětlíme dítěti, proč je třeba, aby poslechl. Díváme se mu přímo do očí. Mluvíme pevným a nekompromisním hlasem. Když přesto neuposlechne, je dobré, aby zažil důsledek svého počínání. Ne náš hněv. (Např.

v Kájovi Maříkovi nechtěl malý a líný Kájův příbuzný o prázdninách do lesa na borůvky. Potom ale nedostal borůvkové knedlíky. A měl velkou chuť. Dostal jen mléko a chléb. Příště už šel rád. – Dokážeme být také tak důslední?)

Sourozenecké klání je velké téma. Děti se někdy „jen“ kočkují (měří si síly – zvláště chlapci). To lze, je to přirozené. Ale na vše by mělo existovat **pravidlo**. Děti si ho mohou vytvořit samy. Co takhle – aby to nebolelo, aby nikdo neplakal, aby se nezničila žádná hračka...? Nabídnout vybití vzteku jiným způsobem - trampolína, míčem o zem, boxovací pytel, polštář „Bouřňák.“ Záleží na možnostech každé rodiny.

Abychom si neubližovali. To by mohlo být to **nejdůležitější** pravidlo v rodině.

2. Cvičí s námi, zkouší to.

Je běžné, že to děti zkouší. Co na to paní učitelky ve školce z pohledu jejich dlouholeté praxe? (**Být důsledný, efektivní komunikace**)

3. Zvládání dětského vzteku, vzdoru

Vzdor přichází kolem dvou až tří let a v předškolním období. Dítě vyzrává a musí se přizpůsobit nárokům společnosti. K tomu je třeba zralosti nervového adaptačního systému. Ta přijde později → dětské vztekání není chybou ve výchově, ale právě důsledkem pokroku ve vývoji osobnosti. (Stejně jako puberta – odezní.)

- Největší vztek – dítě něco chce a nemůže to dostat, na něco se těší a bylo zklamáno.
- Něco ho zaujalo (hra) a musí toho nechat.

Nejlepší možností je předcházet:

- nepřerušit hru rázně, dát mu čas připravit se: „Až budou obě ručičky hodin nahoře, bude dvanáct a to máme oběd.“
- nabídnout pomoc při úklidu (chceš pomoci, nebo to zvládneš sám...)
- předem si domluvit, co v obchodě koupíme pro něj
- do hračkářství mu dát s sebou autíčko (panenku...)
- nespěchat a vysvětlit
- neustupovat, netrestat

Netrestat za záchvat, spíš rychle změnit situaci. Nechat ho bez naší odezvy – šoupnout ho do klidu nebo sám odejít z místnosti. **Zlost, která se nesetká s naším odporem, může vyznít do prázdna.** (Matějček)

Neříkat: „Ty jsi ale zase ošklivý...hrozný... - Spíše popisovat situaci: „Už to zase přišlo...“; „Až to odejde, půjdeme domů...“ J. Prekopová doporučuje **pevné objetí beze slov**, zkotit v náruči (mám tě ráda, jsem s tebou, pomohu ti).

4. Jak zaujmout dítě, které je nesoustředěné, roztěkané?

Zjištění příčiny nesoustředěnosti, roztěkanosti. Je normální, že již po deseti minutách činnosti dítě chce změnu. Hyperaktivní dítě se lépe soustředí, když ho dáme třeba malovat ke stolečku do kouta, kde ho nic nerozptyluje.

5. Nevím si rady s různými průpovídkami – jak dítěti vysvětlit, že je nemůže používat vůči dospělým (zde jsou považované za drzost). Př. „Babi, ty jsi ale trdlo, hloupá, ty mi nemáš co rozkazovat...“

Změnit slovník rodičů. Děti vychováváme vlastním příkladem a ono přejímá i způsob komunikace. Ale i trdlo lze nahradit něčím neutrálním, co by babičku neurazilo... (Nálepky a neefektivní komunikace z knihy Respektovat...)

9.2 Reflexe semináře pro rodiče

Semináře se zúčastnilo pět učitelek MŠ a pouze tři maminky. Z toho vyplývá, že zájem o podobné akce ze strany rodičů není. Bylo to vidět již z dotazníků, které postrádaly možnost napsání otázek ohledně výchovy a vzdělávání, které by byly na vzdělávacím semináři zodpovězeny. Rodiče nevnímají žádné problémy. Jak to ale, že je vidí učitelky ve školce?

V tomto složení bylo povídání komorní a přátelské. Velmi se zapojovaly paní učitelky svými příklady z praxe, také dvě hovornější maminky, třetí byla spíše tichá. Ta si ale na konci semináře půjčila knihu Z. Matějčka „Po dobrém nebo po zlém“ s podotknutím, že zrovna toto doma řeší.

V souvislosti s dětským vzdorem jedna maminka vzpomněla na problémy s více než tříletým synem, který asi půl roku odmítal na podzim a v zimě nosit bundu. Tento

problém se změnil v boj o moc. Bylo to velmi náročné období, nepodařilo se nám zjistit, kde přesně byl problém a zdali tomu šlo předejít. Chlapec byl jediné dítě, občas tvrdohlavý, ovšem toto přesáhlo všechny meze. Dítě oblékal tatínek a vozil ho k dědečkovi, který ho pak vodil do školky. Ve školce tento problém nebyl. Pro oba rodiče i prarodiče to bylo velmi náročné období. Zkusili všechny možné výchovné prostředky, po dobrém i po zlém. Dokonce mu bundu násilím navlékali. Po půl roce to odeznělo samo s příchodem jara.

Druhá maminka vzpomněla na svůj boj s dcerou, která podobně odmítala oteplovací kalhoty. Přiznala, že tento boj vzdala a rezignovala.

První maminka se ještě ptala na problém se synovou fabulací. Nyní je mu téměř pět let. Vymýšlí si a je těžké někdy odhadnout, co je a co není pravda. Je to mnohdy až zlomyslné, rodině to přináší problémy. Například přesvědčí dědečka, že druhý dědeček a babička si po použití WC nemyjí ruce. Maminka podotýká, že to ale není pravda. Naopak u druhých prarodičů vypráví, jak první dědeček strčil do pračky psa, vypral ho a přidal Savo, aby byl pes bílý. Vymýšlí si i různé nepravdy ze školky. Někdy je to těžké.

Je všeobecně známo, že si děti často vymýšlí. Není to lhaní, jen velká fantazie a promítání různých přání či představ. V tomto případě, protože to příbuzným působilo nepříjemnosti, bych doporučovala si s chlapcem o všem povídat. I o tom, jak by asi bylo pejskovi, kdyby ho někdo zavřel do pračky. Že by asi umřel. Nebo jak je člověku, když si o něm někdo něco špatného myslí.

Diskuse byla zajímavá. Trochu nepříjemně jsem se cítila, když jsem mluvila o nezdravém soutěžení ve školce. Víím, že se zde soutěží a paní učitelky toto obhajovaly. Potvrzovaly, že děti soutěží velmi rády a že to i vyžadují. Paní učitelky prý nechávají vyhrávat děti postupně, aby nikdo nebyl zklamaný. Také maminky argumentovaly tím, že to k životu patří a že určitě dítě přijme prohru, pokud ho doma chválí a má dobré zázemí. Snažila jsem se argumentovat, ovšem asi jsem moc neuspěla. Je to velmi zažité. Také to souvisí s určitou dravostí a ostrými lokty. Zde ale došlo k souznění. Všichni potvrdili, že s dětmi, které se tvrdě prosazují, je vždy problém.

Velká diskuse byla ještě o tématu, zda vodit děti do kroužků v předškolním věku. Maminky hájily alespoň výuku cizího jazyka. V tomto ohledu jsem byla i s ostatními učitelkami zajedno. Děti by neměly být přetěžovány a na jazyky je čas, pokud není vidět nějaký velký talent a dítě si samo výuku žádá. Přetěžování dětské mysli a strach před vlastním selháním vede k tomu, že si dítě tento postoj nedůvěry v sebe upevňuje a potom mu to ztěžuje školní práci. Kromě toho často pak nezbývá prostor pro vlastní zvědavost a přirozené učení hrou.

Další problém maminky s téměř pětiletým chlapečkem byl ten, že ji často v noci volá. Začalo to po jeho hospitalizaci v nemocnici. Přetrvává to ale i dál. Chlapec zavolá a trvá na tom, aby maminka přišla do jeho pokoje a odvedla si ho k sobě do postele. Dokonce si někdy sám rozsvítí, dojde na toaletu, pak zhasne a volá maminku. Ta si ho pak musí odvést k sobě. Zde jsme se shodly, že to asi souvisí s pobytem v nemocnici. Maminka by si o tomto problému měla se synem promluvit a dát mu možnost výběru, zda s maminkou spát v jedné posteli, či ne. Pokud bude chtít, může zde být tak dlouho, dokud se sám nerozhodne, že už je velký a zvládne to sám. Kdo ví, jaké trauma dítě v nemocnici zažilo a přítomnost matky pro ně může znamenat oporu, která mu je pomůže překonat.

S maminkami i učitelkami jsme ještě hovořily o nošení malých dětí v šátkách, o pravidlech a důslednosti. Zjistila jsem, že je lehčí mluvit obecně o problémech, ovšem když nastane v rodině opravdu s dítětem problém, je těžké to hodnotit a radit.

Na závěr jsem rodičům ukázala mnoho dobrých knih a názvy jednotlivých titulů jim poskytla písemně. V dobré atmosféře jsme se přátelsky rozešly.

ZÁVĚR

*Výchova je největší a nejtěžší problém,
který lze člověku uložit. (I. Kant)*

Téma, které jsem si vybrala pro svou bakalářskou práci, je velmi široké. Proto není v možnostech této práce psát o všem, co do výchovy předškolního dítěte patří a co je důležité. Jistě tam také patří hra, motivace k učení a práci, emoce, efektivní komunikace v širším pojetí, odměny a tresty. Je dobré, že dnes vychází mnoho přínosných knih, ze kterých můžeme čerpat.

Do budoucna bych se chtěla tomuto tématu věnovat i dále, studovat jej ve větší šířce a ověřovat vše v praxi.

Většina z nás, učitelek, stejně jako většina rodičů, se snaží změnit svůj přístup k dítěti, snažíme se vychovávat jej demokraticky, ale ještě to nemáme zažité. Jsme ovlivněni dobou minulou, zažitým výchovným přístupem našich rodičů a prarodičů. To nelze změnit hned. Výchova dítěte je opravdu těžká práce, ale věřím, že člověk s láskou k dítěti, s vírou a optimismem, s využitím všech dostupných informací a prací na sobě, může tento úkol zvládnout.

Potvrzení hypotézy.

Dotazník, pohovory s učitelkami i diskuse s rodiči potvrdily hypotézu, že si rodiče nejsou jisti ve svém pedagogickém úsilí. Své děti vychovávají **liberálně a zároveň**, když děti neposlušají, i **autoritativně**. Přísná výchova v minulosti, předávaná z generace na generaci, přinesla v současnosti naopak značnou benevolenci ve výchově. Toto nejednoznačné chování rodičů dítě znejistuje.

Při výchově bez pevných hranic a pravidel a důslednosti se rodiče dopouští mnoha chyb, které potom vyrovnávají autoritativním způsobem – afektivním chováním, stálými příkazy, zákazy a tresty. To může negativně ovlivnit psychický vývoj osobnosti dítěte. Může u něj vyvolávat nervozitu či zlostnost. Rodič by měl umět vyslovit jasné a spolehlivé „ne“.

Člověk ale má právo na chyby, posouvají ho dál. Důležité je si chyby umět přiznat a vyvodit z nich správné důsledky. „...**V tom, že poznáváme vlastní chyby a litujeme**

jich, v předsevzetí milovat právě tak sebe, i když chybujeme, jako toho druhého i přes jeho chybování, září mystické jádro nejvyššího principu lásky.“²²

Tato práce byla pro mě velmi zajímavá, ale také náročná, protože jsem rozhovory s učitelkami v MŠ vnímala jako negativní, bohužel ale dost pravdivé. Na druhou stranu jsem neztratila optimismus, že rodiče své děti milují a záleží jim na nich.

Zůstává v platnosti, že další devizou každého vychovatele musí být velkorysost a důvěra v dítě. Láska a důvěra vychovatele je to, o čem dítě musí vědět. I to, že milujeme nejen citem, ale také aktivním činem. Láskou, která se nepodbízí, protože umí stanovit hranice.

²² PREKOPOVÁ, J. *I rodiče by měli dělat chyby*. Praha: Portál, 2010. s. 10

SEZNAM POUŽITÉ A CITOVANÉ LITERATURY

BREJLOVÁ, D. *Jak to dítě vychováváš?* Rodina. Děti a výchova. 8. 10. 2010
<<http://www.vitalia.cz/clanky/jak-to-dite-vychovavas/>>

ČÁP, J. *Psychologie mnohostranného vývoje člověka*. Praha: SPN, 1990. 292 s.
ISBN 80-04-22967-0

HERMAN, M. *Najděte si svého Marťana*. Olomouc: Hanex, 2008. 231 s.
ISBN 978-80-7409-023-3

JUNGWIRTHOVÁ, I. *Pohodoví rodiče – pohodové děti*. Praha: Portál 2009. 173 s.
ISBN 978-80-7367-536-3

KOPŘIVA, P. a kol. *Respektovat a respektován být*. Kroměříž: Spirála, 2005. 282 s.
ISBN 80-9018873-6-6

KOVALIKOVÁ, S. *Integrovaná tematická výuka*. Kroměříž: Spirála, 1995. 304 s.
ISBN 80-901873-1-5

KROPÁČKOVÁ, J., OPRAVILOVÁ, E. *Studijní texty k předškolní pedagogice*. Praha: Univerzita Karlova, Pedagogická fakulta 2005. 87 s. ISBN 80-7290-251-2

MATĚJČEK, Z. *Prvních šest let ve vývoji a výchově dítěte*. Praha: Grada, 2010. 181 s.
ISBN 978-80-247-0870-6

MATĚJČEK, Z. *Krizové situace v rodině očima dítěte*. Praha: Grada, 2002. 128 s.
ISBN 80-2470-332-7

MATĚJČEK, Z. *Po dobrém nebo po zlém?* Praha: Portál, 2007. 112 s.
ISBN 80-7178-486-9

PREKOPOVÁ, J. *I rodiče by měli dělat chyby*. Praha: Portál, 2010. 106 s.
ISBN 978-80-7367-766-4

PREKOPOVÁ, J. *Malý tyran*. Praha: Portál, 2007. 156 s. ISBN 978-80-7367-271-3

PREKOPOVÁ, J. SCHWEIZEROVÁ, G. *Děti jsou hosté, kteří hledají cestu*. Praha: Portál, 2008. 151 s. ISBN 978-80-7367-495-3

Rámcový vzdělávací program pro předškolní vzdělávání. Praha, VÚP 2004

VALIŠOVÁ A. a kol. *Autorita jako pedagogický problém*. Praha: Karolinum – nakladatelství UK, 1998. 135 s. ISBN 80- 7184-624-4

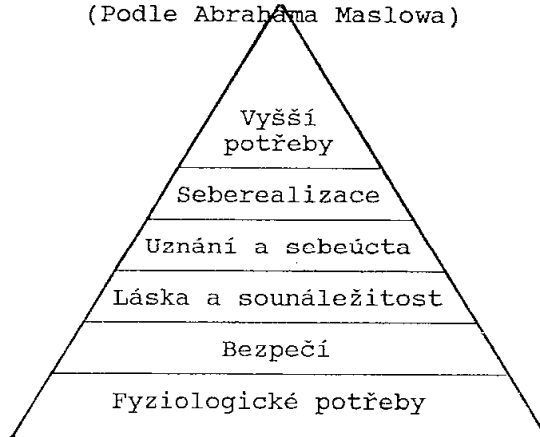
ZELINOVÁ, M. *Hry pro rozvoj emocí a komunikace*. Praha: Portál, 2007. 139 s.
ISBN 978-80-7367-197-6

SEZNAM PŘÍLOH

1. Přirozené lidské potřeby podle A. Maslowa
2. Pozvánka na vzdělávací seminář
3. Fotografie ze semináře pro rodiče

SPOLEČNOST PRO MOZKOVĚ KOMPATIBILNÍ VZDĚLÁVÁNÍ
Vinohradská 109, 130 00 Praha 3, tel., fax: 02/627 36 70

PŘIROZENÉ LIDSKÉ POTŘEBY
(Podle Abraháma Maslowa)

FYZIOLOGICKÉ POTŘEBY. Potřeba potravy, tekutin, vzduchu, vyměšování, vyhnutí se bolesti, potřeba tepla, přiměřené smyslové stimulace, rozmnožování, činnosti, pohybu, odpočinku, spánku a další. Zajišťují biologické přežití člověka a jeho tělesnou pohodu.

POTŘEBY BEZPEČÍ. Potřeba ochrany, jistoty, stálosti, přístřeší. Vyhýbání se chaosu, ohrožení, násilí, něčemu neznámému, neobvyklému, hrozivému. K pocitu jistoty a bezpečí přispívá také určitý řád, pravidelnost, struktura, pořádek, smysluplnost.

POTŘEBY LÁSKY A SOUNÁLEŽITOSTI. Potřeba být přijímán a milován, patřit někam a k někomu, být součástí rodiny a jiných skupin. Potřeba lásky partnerské, příbuzenské, potřeba přátelství, sounáležitosti, případně shody a ztotožnění s nějakou skupinou, kmenem, vlastí a další.

POTŘEBY UZNÁNÍ A SEBEÚCTY. Potřeba být uznáván, respektován a oceňován jako jedinečná a hodnotná osoba, potřeba vážit si sám sebe a hodnotit se pozitivně, být úspěšný v tom, co děláme.

POTŘEBY SEBEREALIZACE, SEBEUSKUTEČNĚNÍ. Potřeba pochopit sám sebe i druhé, stát se tím, kým se člověk může a má stát, naplnit své možnosti růstu a rozvoje. Potřeba něco v životě dokázat, něco vytvořit, potřeba objevovat, porozumět světu, v němž žijeme, a také potřeba vyjádřit svou jedinečnost a individualitu, dělat věci po svém.

VYŠŠÍ POTŘEBY. Potřeby, které jakoby směřují dál, než je uspokojování osobních potřeb a zároveň to jsou potřeby v pravém slova smyslu lidské. Jsou to potřeby estetické (potřeba krásy, souměrnosti, harmonie apod.), etické (např. potřeba pravdy, spravedlnosti, mravnosti), potřeby duchovní, náboženské, hledání smyslu života apod.

* Základní lidské potřeby jsou společné všem lidským bytostem a jejich nedostatečné uspokojování vede k fyzické, emocionální nebo sociální nepohodě (stres, deprivace).

* U dětí platí, že potřeby umístěné výše nemohou být naplňovány, pokud nejsou uspokojeny potřeby předcházející.

* U dospělých existuje tzv. autonomie vyšších potřeb, kdy může docházet k uspokojení vyšších potřeb, ačkoliv nižší potřeby nejsou dostatečně uspokojovány (např. potřeba seberealizace umělce, který tvoří za obtížných existenčních podmínek apod.)

* Dlouhodobé neuspokojování přirozených lidských potřeb u dětí ohrožuje jejich zdravý vývoj.

POZVÁNÍ

PRO VŠECHNY RODIČE, KTERÍ SE CHTĚJÍ

NĚCO NOVÉHO DOZVĚDĚT

A POPOVÍDAT SI O VÝCHOVĚ

DĚTÍ NEJEN V MATEŘSKÉ ŠKOLE

Milí rodiče, zveme vás na malé posezení a popovídání. O tom, co je ve výchově důležité, jaké přístupy k dítěti preferují v současnosti naši přední psychologové a co nového se učí v oblasti předškolní pedagogiky na Pedagogické fakultě JČU v Českých Budějovicích.

H. Opekarová, v tomto roce končící studium na PF JČU

ředitelka H. Ondřichová, učitelky MŠ

**KDY: Ve středu 2. března 2011 v 16 hodin
(v případě zájmu vaše děti pohlídají p. učitelky)**

KDE : v MŠ Velešín, Hlavní budova školky- jídelny

PŘÍLOHA č. 3

Obrázek 1 - Sešlo se nás málo, ale atmosféra byla dobrá

Obrázek 2 – pro tentokrát je vstup rodičům povolen...

Obrázek 3 - paní učitelky ze školky zde nejsou příliš vidět, ale do debaty se zapojovaly často

Obrázek 4 - některá témata vedla k zamyšlení